

Pécsi Tudományegyetem

Természettudományi Kar

Földrajzi Intézet

A törökországi és török ciprióta migránsok térbelisége
és
társadalmi helyzete az Egyesült Királyságban

Készítette: Farkas Marcell Témavezető: Dr. M. Császár Zsuzsanna

2014

Tartalomjegyzék

Bevezetés és célkitűzés.....	4
Kutatástörténeti áttekintés	6
Kutatási módszerek.....	8
Eredmények	10
1. Történeti áttekintés	10
1.1. A muszlim migráció rövid története az Egyesült Királyságban	10
1.2. A törökországi és ciprusi török migráció története.....	12
2. A fogadó és küldő országok etnikai képe	15
2.1. A muszlim lakosság népességdinamikájának és diverzitásának bemutatása	15
2.2. Törökország és Ciprus etnikai viszonyai	16
3. A törökök térbelisége.....	19
3.1. A törökországi bevándorlók területi jellemzői	19
3.2. A Londonban élő ciprusi bevándorlók térbelisége	24
2.2. Az egyéb országokból érkező török migránsok számának becslése.....	28
4. A törökországi migránsok népességföldrajzi jellemzői.....	30
5. Kultúra és politika a török kisebbség életében	34
5.1. A kulturális térhasználat és annak szerepe a mecsetek példáján	34
5.2. A törökök politikai szerepvállalása	36
6. A britanniai török média és civil szervezeti struktúra	37
7. A Londonban élő törökajkúak társadalmi viszonyainak felmérése kérdőíves adatfelvétellel.....	39
Összefoglalás.....	49
Irodalomjegyzék	51
Köszönetnyilvánítás	55
Mellékletek	56

Absztrakt

A dolgozat az Egyesült Királyságban élő törökajkú migráns csoportot vizsgálja, annak térbeli és társadalmi aspektusán keresztül. Mindehhez a statisztikai és egyéb kutatások adatainak értelmező elemzésén túl egy kérdőíves felmérés is segítségünkre van. A migráció, mint egy ország népességszám-alakulásának egyik döntő tényezője manapság egyre aktuálisabb témaként jelenik meg az Európai Unióban. A törökök pedig ebben a legaktívabban résztvevő nemzet, több millió fővel az EU területén belül. Az ő szigetországi helyzetük összetett feltárása vállalkozik a dolgozat többek között településföldrajzi, migrációs, népességföldrajzi és kulturális szempontból. Ennek során tanulmányozza elsősorban az országon és a brit főváráson belüli koncentrációjukat, munkaerőpiaci- és iskolázottsági helyzetüket, vándorlási preferenciáikat, nyelvhasználatukat, vallási- és politikai meggyőződéseiket.

Kulcsszavak: török, kisebbség, ciprióta, Törökország, Ciprus, Egyesült Királyság, migráció, bevándorlás

Bevezetés és célkitűzés

Az iszlám vallás többnyire a hívei között általánosan tapasztalható magas termékenységi mutatói és a területi differenciáltsága révén egyre több követővel rendelkezik világszerte. Európában és az amerikai kontinensen csak töredékük él, ám számuk és arányuk itt is évről évre növekszik. Különösen igaz ez a növekvő tendencia Európa legfejlettebb országaira, ahol a második világháborút követően iszlám országból érkező migránsok és leszármazottaik, többek között a magas fertilitásuknak, a családegyesítésnek és a máig tartó bevándorlásnak köszönhetően mára már egy körülbelül 44 milliós közösséget alkotnak, amelyből mintegy 13-15 millióan Európai Unió tagállamban élnek (Pew Research Center 2011).

Feltehetőleg az egyik legjobb példa erre a trendre az EU-ban az Egyesült Királyság, ahol 1961-ben csupán 50 000 muzulmán élt, azonban 2011-re a számuk megközelítette a 3 milliót¹, és a lakosság közel 5%-át már a muzulmánok teszik ki. Nagyobb számban az integrációs közösségen belül csak Franciaországban és Németországban² vannak jelen. Franciaország az egységes francia nemzettudat tradíciója miatt az ország területén élő valamennyi francia állampolgárt a francia nemzethez tartozónak tekint és ezt a statisztikák is tükrözik, így csak becslések adhatóak meg, amely nehezítené az esetleges kutatásokat. Németországban amellett, hogy a valós számuknak csak a töredéke vallja magát a muzulmán közösséghez tartozónak, az itt élő muszlimok jelentős többsége a törököknek vallja magát ezért a többi nagyságrendekkel kisebb iszlámhitű etnikummal nehezen lehetne összehasonlítani a meghatározó jelenlétüket. Ezzel ellentétben az Egyesült Királyság a gyarmati múltjából és az angol nyelv világnyelvvé válása révén számos polgára számára vonzó célponttá vált. Ezáltal egy statisztikailag jobban dokumentált, etnikailag sokszínű Egyesült Királysággal kapcsolatosan, ahol az iszlám számottevően van jelen (kiugróan növekvő népességdinamikával jellemezhető és rendkívül változatos képet mutat), számos kutatási témát szolgáltathat. Egy lehet ezek közül a török kisebbség helyzetének elemzése, amelyen keresztül szemléltethető a téma komplexitása és kapcsolódása számos földrajzi diszciplínához.

¹A 2011-es brit népszámlálás során 2,869 millióan vallották magukat muszlimnak az Egyesült Királyság területén.

²A PewResearch Center (2011) 4,7 millióra becsüli a franciaországi, és 4,1 millióra a németországi muzulmánok számát.

Az Európai Unió egyes tagállamaiban élő törökök számát körülbelül 4,6 millióra teszik, tehát megközelítőleg akkorára, mint Írország teljes lakossága, így ezzel a legnépesebb migráns csoportot alkotják az EU társult országain belül (KÜÇÜKCAN, T. 2007). A köztudatban leginkább jelen lévő több milliós németországi törökség mellett nagy számban (500 ezer és 1 millió között) élnek még Bulgária³, Franciaország, Hollandia és az Egyesült Királyság területén is, de jelentős számban (százazres nagyságrendben) megtalálhatjuk őket még számos más uniós országban is.

A fenti országokhoz képest az Egyesült Királyságban élő populációjuk más uniós országhoz képest összetettebb, ugyanis Ciprus brit koronagyarmati múltjából kifolyólag itt él a világ legnépesebb török ciprióta diaszpórája, akik az anyaországiakkal és Európa számos más pontjáról érkezett honfitársaikkal London azonos kerületeiben koncentrálódnak. Ezzel mára létrehozták a brit főváros egyes becslések szerint legszámottevőbb, de legalábbis a pakisztáni és bangladesi kommunához hasonló méretű muszlim közösségét.

A dolgozat egyik célja a legnépesebb uniós muzulmán csoport ezen szegmensének magyar kutatási szempontból eddig nem vizsgált, komplex (elsősorban földrajzi aspektusú) feltárása hozzájáruljon a magyar viszonyokhoz képest markánsabban érezhető, a migránsokkal szorosan összefüggő európai társadalmi változások (térre is gyakorolt) hatásainak megértéséhez. Mivel Magyarország földrajzi fekvéséből adódóan sem maradhat ki teljes mértékben és hosszabb távon a globális vándorlási folyamatokból,⁴ többek között például ezért is érdemes a magyar szemszögből történelmileg leginkább meghatározó törökök Európába való „visszatérésével” részletesebben foglalkozni. Mindezt pedig célszerű egy olyan európai ország vonatkozásában vizsgálni, amely egyedülként rendelkezett Ciprus révén törökök által is lakott gyarmattal. A dolgozat az eddigi, főként angol nyelvű, zömében történeti és szociológiai kutatások után elsősorban társadalomföldrajzi megközelítésből kívánja megvilágítani feldolgozott témát. A 2011-es brit népszámlálás során nyert adatainak az eddigi publikációkban szereplőkkel való összevetése lehetőséget teremt, hogy magyar nyelven is a legfrissebb tendenciákat vázolja fel.

³ A Bulgáriában élő törökök az Oszmán Birodalom hódításait követően költöztek az ország területére, így őshonos kisebbségnek számítanak.

⁴ A KSH szerint a 2012-es értékhez (2 157 fő) képest 2013-ban mintegy 9-szeresére (18 900 fő), míg 2014-ben az előző évihez képest kétszeresére emelkedett a menedékkérők száma és ezzel meghaladta az évi 40 000 főt, ami közel azonos a 2000-2012-ig érkezett összes menekült számával.

Kutatástörténeti áttekintés

A dolgozat témájául szolgáló európai, azon belül is az Egyesült Királysággal kapcsolatos migráció, illetve a szigetországi török kisebbség kutatása, (főleg ez utóbbi esetben) mivel meglehetősen új jelenség, nem rendelkezik régmúltra visszanyúló társadalomföldrajzot is érintő kutatástörténettel. A továbbiakban időrendi sorrendben kerülnek rövid bemutatásra előbb a külföldi, majd a magyar nyelvű releváns szakirodalmi előzmények.

Legrégebbi, egyben legrészletesebb elemzést KÜÇÜKCAN, T. (1999) könyve nyújtja az Egyesült Királyságban élő törökökről, amelyben a migrációtörténeti leírásra, vallásgyakorlási és identitási kérdések tárgyalására, valamint szervezeteik feltárására kerül sor. A szerző egy későbbi tanulmányában (KÜÇÜKCAN, T. 2004) is foglalkozik a kisebbséggel, többek között vallási, oktatási, történelmi és szociális megközelítésből. PAULY, R. J. (2004) a muszlimok integrálásával kapcsolatos tanulmányában elsősorban Németország, Franciaország és az Egyesült Királyság kapcsán végzett kutatásait elemzi. ENNELI P. et al. (2005) a török és kurd kisebbség „láthatatlanságának” okait vizsgálja a brit társadalmon belül, munkaerőpiaci, oktatási és más olyan problémakörökön keresztül, mint a diszkrimináció vagy az identitástudat kérdése. A török ciprióta migránsokkal foglalkozó tanulmányok közül pedig BERTRAND, G. (2007) publikációja az egyik legalaposabb. Egy másik értekezés a brit multikulturalizmust, mint paradoxont mutatja be olyan témák központba helyezésével, mint a kulturális attitűdök vagy az identitás (MIRZA, M. – SENTHILKUMARAN, A. – JA’FAR, Z. 2007). KÜÇÜKCAN, T. (2007) újabb összegző cikkében egy szociális témájú kérdőív eredményeinek rövidebb bemutatása mellett az egyes európai országokban élő török kisebbségek számáról közöl becsléseket. ERDEMIR, A. – VASTA, E. (2007) a londoni törökök munkaerőpiaci lehetőségeit kutatta részletesebben. Más kutatónak a magyarra is lefordított, személyes interjúkkal színesített írásművében az európai országokat érintő migrációról ír, amelyben az Egyesült Királyságban élő muzulmán fiatalok államhoz és valláshoz való viszonyáról is részletesebben szó esik a 2005-ös londoni terrortámadások tükrében (CORINNA, M. 2008). KING, R. et al. (2008) főként a török, kurd és török ciprióta közösség történelmi sajátosságairól értekezik, valamint a Londonba történő migrációjuk történetét taglalja. NIELSEN, J. szerk. (2009) terjedelmes könyvében minden európai országra vonatkozóan számos témát érintve, röviden ismerteti az ott élő muszlimok életét. Jelentős még a Change Institute (2009), az Angliában élő török és ciprusi törökökkel foglalkozó komplex

kulturális, szociológiai és részben integrációs tanulmánya is. A Greater London Authority (2009), Londonra vonatkozóan elemzi a török, kurd és török ciprióta lakosságot, viszont a fentebb említett témákhoz képest itt már olyan vizsgálódási szempontok is megjelennek, mint például a lakhatási- és egészségügyi körülmények, vagy a bűnözés és a közbiztonság. A rákövetkező évben ATAY, T. (2010) publikációjában Londonra fókuszálva vizsgálja a törökajkú lakosság etnikai és részben vallási diverzitását. DÜVELL, F. (2010) munkájában hasonló aspektusból, ám az ország egészére vonatkozóan taglalja a bevándorlási előzményeket. Az Open Society Institute (2010) jelentésében pedig tizenegy európai város (köztük London és Leichester) muszlim közösségét hasonlítja össze számos szociális tényező figyelembevételével. Mindenképpen megjegyezendő külföldi vonatkozású forrás még a muzulmánok számát illetően a világ összes országára kiterjedő átfogó becslést és előrejelzést végző Pew Research Center (2011) tanulmánya.

Magyar vonatkozásban inkább csak az Egyesült Királyság felé irányuló migrációval kapcsolatos általános, a muszlimokról szóló összefoglaló jellegű publikációk jelentek meg. ROSTOVÁNYI ZS. (2008) az európai muszlim közösségek differenciáltságának felvázolása közben tesz utalást a Nagy-Britanniában élő muzulmán lakosság eredetére. Ugyanebben az évben megjelentetett cikkében PETE J. (2008) a vallások politikai földrajzi aspektusainak vizsgálata kapcsán foglalkozik az európai muzulmán közösségek nagyságával és integrációjának problémakörével, ez utóbbi kapcsán a Nagy-Britanniában élő muszlimokra differenciáltságára vonatkozó is megállapításokat tesz. A legkiemelkedőbb magyar nyelvű, az európai iszlámmal foglalkozó könyvben már identitáskutatási és területi vizsgálatok is helyet kaptak, amely keretein belül egy fejezet az Egyesült Királysággal foglalkozik (ROSTOVÁNYI ZS. szerk. 2010). A másik magyar nyelvű könyv a témában leginkább a demográfiai krízis térbeli eltéréseivel foglalkozik, így az Egyesült Királysággal kapcsolatos eredményeket is külön fejezetben taglalja (POKOL B. 2011). Egyéb magyar nyelvű írásművek már csak érintőlegesen foglalkoznak a témával, főleg általánosabb jellegű összefoglalók jelentek csak meg, mint TARRÓSY I. – GLIED V. – KESERŰ D. szerk. (2012) az Európát érintő afrikai migrációs útvonalakról kapcsán kerülnek említésre jellemzően muzulmán országok, mint az Egyesült Királyságba irányuló bevándorlás főbb kiindulási pontjai.

Kutatási módszerek

A dolgozat elsősorban beavatkozás nélküli adatgyűjtésen alapszik. A vizsgálati területek lehatárolásához azonban mindenekelőtt BAJMÓCZI P. (2009) etnikai- és vallásföldrajzzal foglalkozó könyve nyújtja az elméleti alapot.

A másodlagos adatelemzésnél, ezen belül pedig a térbeli dimenziók feltárásakor a brit Nemzeti Statisztikai Hivatal (*Office of National Statistics* – ONS) által közölt 2001-es és 2011-es, az egyes londoni kerületekben, illetve további vidéki megyék és járások területén élő, a születési hely (ország) szerint csoportosított lakosok közül a Törökországban és Ciprusban születettek kerültek kiválogatásra. Ezt követően a kisebbség számának fővárosi kerületekre lebontott sorrendi megállapítása után térképi ábrázolásra került sor, amely által kimutathatóvá vált Londonon belüli koncentrációjuk. A 2001-es adatok kiválogatásának szükségességét a migrációs tendenciák megállapításának szükségessége indokolja. A már brit állampolgársággal rendelkező törökök számának nagyságrendi megállapításához pedig a brit Belügyminisztérium (*Home Office*) által nyilvántartott bevándorlási és állampolgársági adatok szolgáltattak alapot. A történelmi távlatú trendek megismerése végett, 2012-től egészen a publikum számára megismerhető legrégebbi évre vonatkozóan, tehát 1990-ig visszanyúlóan minden évre vonatkozóan kiválogattam mind Törökország, mind pedig Észak-Ciprus esetében a releváns információk. Ezután ezen adatok grafikus ábrázolására került sor, a jobb átláthatóság érdekében kétéves összesítésekben. A további országokból származó törökök becsléséhez szintén a legfrissebb 2011-es állampolgárságra vonatkozó kimutatások jelentették számomra a kiindulási alapot. Amelyik ország esetében ilyen jellegű információ nem volt hozzáférhető, úgy azoknál kénytelen voltam a szakirodalomban fellelhető becslésekre támaszkodni. Az újszerűséget ebben az esetben az jelenti, hogy az aktuális adatokat is elemeztem az eddigi, zömében forrásokkal legfeljebb a 2000-es évek elejéig rendelkező kutatásokon túl. Ezen túlmenően a földrajzi megközelítés is hangsúlyosabban jelenik meg a dolgozatban az eddig elvégzett vizsgálatokhoz képest.

A Public Policy Research (2007) által közölt, a legnagyobb britanniai bevándorló közösségekhez kapcsolódó legfontosabb adatok alapján végeztem el a másodlagos elemzést, ami eredményeképpen a törökországi kisebbség társadalmi helyzete (munkaerőpiaci helyzet, iskolázottság, lakhatási körülmények) részletes bemutatásra került, amely mindezidáig csak érintőleges témaként jelent meg.

Az egyesült királysági török kisebbség szervezeteinek, vallási helyeinek, továbbá az általuk irányított médiafelületek feltérképezéséhez a szakirodalmi alapok mellett a különböző (például mecseteket, országos civil szerveződések felsoroló) adatbázisok is hozzájárultak, amelyekből a török vonatkozásúak kiválogatása után a szakirodalomból megismerhető szervezeti struktúrához képest jóval pontosabb képet kaphatunk.

A fentebb vázolt kutatási módszer előnye, hogy a kutatás tárgyát képező közösség tevékenységét nem zavarja, így viselkedésformáikat nem befolyásolja. További előnye még például az interjú alapú kutatásokkal szemben, hogy az interjú alanyai kevésbé kontrollálhatóak, tehát a sokszor szubjektív vélemények nem fedik le feltétlenül a teljes kisebbség többségének nézeteit. Az árnyoldala a statisztikai adatok másodlagos elemzésének az esetleges hiányosságok, pontatlanságok, amelyek korrigálására nincs lehetőség. Az objektív megvilágítás szempontjából rendkívül fontos, hogy hiteles, elismert forrásból származó adatok felhasználásával készüljenek el az erre alapozó kutatások. A másik hangsúlyos tényező, amit figyelembe kell venni, az idő- és térbeli változások (például közigazgatási reformok), amelyek alapján más és más lehet a rendelkezésre álló adathalmaz milyensége és mennyisége (HÉRA G. – LIGETI G. 2005).

A Londonban élő törökajkú népesség társadalmi körülményeinek vizsgálata elektronikus kérdőívezés módszerével készült. Az önkitöltős, 41 kérdést tartalmazó kérdőív adatközlői döntően a különböző közösségi portálokat használó értelmiségiek közül kerültek ki. A kérdőív félig zárt, egy- és többválaszos direkt kérdéseket és skálákat tartalmazott. A módszer további elemeinek, illetve a kérdőív részletesebb bemutatására egy későbbi fejezetben kerül sor.

Az egyik hátránya az elektronikus kérdőívezés módszerének abban rejlik, hogy egyrészt a számítástechnikai ismeretekkel minimálisan rendelkezők tudják csak kitölteni, azonban ez az ilyen téren rohamosan fejlődő információs világban sem jelent manapság alapvető problémát. A nagyobb hátrány, hogy csak azon oldalt ismerők érik el a kérdőívet, amelyekre az el lett helyezve. A demográfiai háttérjellemzők kontrollálhatatlansága mellett viszont a teljes mértékű anonimitás biztosított. A világbank 2014-es jelentése alapján⁵ az Egyesült Királyság lakosságának 89,8%-ának volt hozzáférése az internethez, tehát nagyszámú válaszadó férhet hozzá a kérdőívhez, így az elméleti hátrány itt gyakorlati előnyként értelmezhető. (HÉRA G. – LIGETI G. 2005).

⁵ The World Bank: Internet users (per 100 people).

Eredmények

1. Történeti áttekintés

1.1. A muszlim migráció rövid története az Egyesült Királyságban

A 20. század első feléig két említésre méltó muzulmán bevándorlási hullámról tudunk, ami a szigetország felé irányult, ám egyik sem számottevő az 1950-es évek óta tapasztalhatóakhoz képest. A legelső, 19. század eleji migráció a Brit Kelet-Indiai Társaság tevékenységéhez fűződik, ugyanis az akkor még Indiához tartozó mai bangladesi területekről is toboroztak matrózokat és hajószakácsokat. Ők főként a Dhakatól északkeletre található Shylhetből és térségéből valók voltak, és leginkább az angol kikötővárosokban telepedtek le⁶. A második betelepülés a Szezei-csatorna 1869-es megnyitásával függ össze. Miután Britannia és India között Áden volt a hajók legfőbb megállója, sok jemeni hajós döntött úgy, hogy követi a hajókat és a szigetországi kikötővárosokban kezd új életet. Ezek közé a városok közé tartozott a fővároson kívül Cardiff, Hull, Liverpool és South Shields is⁷. A jemenieken kívül jelentékeny számban érkeztek iraki és egyiptomi hajósok is, akik egyedülálló férfiként a saját országukból érkezett nők hiánya miatt brit hölgyeket vettek feleségül. Az első mecset egyébként 1889-ben Woking városában nyílt meg (ROSTOVÁNYI ZS. 2010). Az első világháború és az azt követő évtizedekben megtorpant a külföldiek beáramlása, amit KÜÇÜKCAN, T. (1999) az ország akkori rossz gazdasági helyzetére vezetett vissza.

A II. világháború után a briteknek nagy szüksége volt az olcsó munkaerőt jelentő gyarmati népességre, akik a világháborús pusztítás nyomainak eltüntetésében és az angol városok újjáépítésében segédkeztek. A gyarmati múltból kifolyólag a brit lakosság döntő többsége pozitív véleménnyel volt a muzulmánokról a többi nyugat-európai országgal ellentétben. A pozitív attitűd annak is köszönhető volt, hogy maga a brit kormány is csak ideiglenes jelenlétükkel számolt, és még a brit állampolgárság megadása sem volt tervbe véve, holott erre a törvényi keretek lehetőséget adtak. Az eredetileg a gyarmatokra kitelepült britek visszatérésének könnyítését hivatott 1948-as Brit Állampolgársági Törvény (*British Nationality Act*) megnyitotta Britannia kapuit az ott élő

⁶ History of Islam in the UK. http://www.bbc.co.uk/religion/religions/islam/history/uk_1.shtml

⁷ History of Islam in the UK. http://www.bbc.co.uk/religion/religions/islam/history/uk_1.shtml

más nemzetek számára is, így indítva meg egy tömeges bevándorlást (ROSTOVÁNYI ZS. 2010). A jobb életkörülmények reményében meginduló migráció mellett még két főbb indikátora is volt a gyarmattartóhoz való vándorlásnak. A magasabb fizetések reménye mellett a legfőbb „motiváció” a megalakuló Pakisztán határvidékén kitört etnikai konfliktusok elől történő menekülés, de jelentős számban vándoroltak ki a Mangla-gát építése nyomán kiürítendő falvakból is. Ezek a falvak a ma pakisztáni igazgatás alatt álló Azad-Kasmír tartományban fekvő Mirpur környékén találhatóak. A várost Kis-Angliaként is emlegetik, mert itt sokféle angol termék is kapható, köszönhetően az Angliába, leginkább Bradfordba való kiköltözések nyomán erősödő kapcsolatoknak. A bangladesi Shylhet és környékéről szintén tovább erősödött a vándorlás, ugyanis a város, valamint a pakisztáni Azad-Kasmír vidéke már a gyarmati időkben is erős brit kapcsolatokkal rendelkezett, így ezekről a területekről könnyebben lehetett a brit hatóság embereit elérni, és ez által a kivándorlás lehetősége is nagyobb volt. Az 1962-es Nemzetközösségi Bevándorlási Törvény (*Commonwelth Immigrants Act*) már ennek a migrációnak a mérséklésére volt hivatott azzal, hogy a munkával rendelkező brit nemzetközösségből származó férfiakat már csak szigorúbb ügyintézkések után engedték be az országba. A bevándorló muzulmánok ekkor többnyire férfiakból álltak, és az ő kizárásukkal a későbbi családegyesítéseket is meg tudták akadályozni. 1971-ben már az egyedülálló férfiaknak is nehezített procedúrán kellett átesniük az Egyesült Királyságban történő letelepedéshez. 1972-ben az ugandai diktátor, Idi Amin miután 60 000 addig Ugandában élő indiai muzulmánt száműzött az országból, azok a szigetországban nyertek menedéket⁸. Az 1981-es Brit Állampolgársági Törvény (*British Nationality Act*) mondta ki végül, hogy az országban született gyermekek sem jár alanyi jogon az állampolgárság, ugyanis legalább egy szülőnek rendelkeznie kell brit papírokkal. Ezt megelőzően azonban már több százezer muzulmán érkezett az országba. A közvetlenül a világháború után meginduló migráció után a második hullám a még az 1962-es nemzetközösségi törvénytől tartva elinduló pakisztániakhoz köthető (1960-1961), akiket az 1960-as évek végétől kelet-afrikai (elsősorban kenyai, szomáliai) és az indiai Gudzsarát és Pándzsáb államokból származóak követtek. Jelentősebb tömeget képviseltek az 1971-ben a függetlenné váló Bangladesből érkezők is (ROSTOVÁNYI ZS. 2010). Ezt követően a világ számos pontjáról zajlik a mai napig folyamatos bevándorlás az Egyesült Királyságba. A főbb migrációs időszakokat az 1. táblázatban mutatom be.

⁸ History of Islam in the UK. http://www.bbc.co.uk/religion/religions/islam/history/uk_1.shtml

1. táblázat. A főbb migrációs időszakok az Egyesült Királyságban.

<i>Időszak</i>	<i>Jellemző kibocsátó országok</i>	<i>Frekvenciált városok, térségek</i>	<i>Megjegyzés</i>
1800-1950	mai ÉK Banglades (Sylhet)	kikötővárosok	matrózok, hajószakácsok
1800-1950 1950-	Jemen, Irak, Egyiptom	London, Cardiff, Hull, Liverpool, South Shields	hajósok, matrózok
	Azad-Kasmír és a pakisztáni határvidék; mai Banglades (Sylhet)	Bradford	menekültek (etnikai konfliktusok) és kitelepítettek (Magla-gát építése); gazdasági menekültek
1960-61	Pakisztán	-	bevándorlási törvény szigorításától tartók
1960-as évek vége	Kelet-Afrika (Kenya, Szomália); India (Gudzsarát, Pandzsáb)	-	kisebbségek üldöztetése; gazdasági menekültek
1971	Uganda, Banglades	-	száműzött indiaiak
1980-	fentiekén túl: Törökország, Irak, Irán, Marokkó	-	főként gazdasági menekültek, részben politikai menekültek

Forrás: www.bbc.co.uk és ROSTOVÁNYI ZS. 2010. alapján saját szerk.

1.2. A törökországi és ciprusi török migráció története

Alapvetően hét migrációs időszakot és ezen belül négy nagyobb bevándorlási hullámot lehet elkülöníteni az Egyesült Királyságba történő török bevándorlás tekintetében. Az ottomán időkben érkeztek az első képviselőik a szigetországba, de számuk elenyésző, továbbá gyakorlatilag teljes egészében asszimilálódtak a brit társadalomba. A beolvadás elsődleges indoka a nagy történelmi távlat, amely az első nagy 20. századi migrációs hullámokat jóval megelőzte. A második periódus, egyben vándorlási hullám a török cipriótákhoz fűződik. 1878-tól Ciprus szigete is brit fennhatóság alá került, majd 1925-től brit koronagyarmattá is vált. Így a 19. század végétől kezdődő ír és a 20.

század elejétől meginduló észak-italiai és kelet-európai zsidóság után a török bevándorlók érkeztek elsők között nagyobb számban (KING, R. et al 2008a). Ebből a szempontból tehát a törökök jelenléte a szigetországban kuriózum Európa más országával összehasonlításban (például Németország, Franciaország, Hollandia, Ausztria stb.), hiszen az Egyesült Királyság az egyetlen olyan ország, amely gyarmatai között tudhatott töröklakta területeket. A brit korona alá való tartozás egyben a birodalmon belüli szabad mozgást is biztosította. A fellelhető szakirodalmi forrásokban azonban nagy eltérések mutatkoznak az érkezésüket illetően. A legkorábbra, az 1920-as évekre ATAY, T. (2010) datálja az első ciprióták megjelenését, míg ezt KING R. et al. (2008a) csak az 1930-as évekre teszi, a jelenség tömegesség válását pedig az 1950-es évekre. Megint más évszámot olvashatunk Düvell, F. (2010) publikációjában, aki már 1940-es évek közepéről ír, tehát szerinte a második világháborút követően indult meg a ciprióták migrációja. Az eltérések valószínűsíthetően az értelmezésben keresendők, ugyanis amíg az elsők 1920-1930 között érkezhettek, addig a ténylegesen tömegessé váló, statisztikailag is kimutatható migrációjuk csak a világháború utánra datálható. Az ő bevándorlásuk főbb korszaka egészen 1970-ig tartott. Ugyan még az 1974-es török inváziót követően is jelentékeny ciprusi lakos költözött át a volt gyarmattartóhoz (ATAY, T. 2010), azonban ők görög nemzetiségűek voltak így a szakdolgozat témája szempontjából nem releváns külön kutatásuk, illetve migrációs hullámként való értelmezésük. Őket az 1980-as évektől már a törökországi katonai puccsal összefüggésben anyaországi törökök követték, akik elsősorban baloldali politikai menekültek voltak. Az 1990-es évekre tehető a törökországi kurd nemzetiségűeknek a szigetországba való bevándorlásának kezdete. Ők a török hadsereg és a kurd PKK (*Partiya Karkerên Kurdistan*; magyarul: Kurdisztáni Munkások Pártja) közti összecsapások miatti kényszerültek elhagyni délkelet-anatóliai otthonukat. A legújabb hullám (2000-es évektől) pedig már főként a török diákokhoz, üzletemberekhez és gyermek gondozókhoz (*au pair*) köthető, azonban csökkenő számban ugyan, de még mindig jelentős a politikai indíttatású, kurd kisebbséghez kötődő vándorlás. A különböző bevándorlási időszakokat és hullámokat az 2. táblázat foglalja össze.

2. táblázat. Az Egyesült Királyság felé irányuló török, török ciprióta és kurd migráció főbb időszakai.

<i>Időszak</i>	<i>Nemzetiség, származás</i>	<i>Megjegyzés</i>
1920-1945	török ciprióták	diaszpóra kialakulásának kezdete
1945-1970	török ciprióták	tömeges bevándorlás
1975-1985	törökországi törökök	diaszpóra kialakulásának kezdete (élelmiszer- és textilipari munkások stb.)
1985-1990	törökországi törökök	tömeges bevándorlás (köztük puccs miatti politikai menekültek)
1990-2000	törökországi törökök és kurdok	tömeges bevándorlás (köztük török haderő és a PKK közti harcok miatti háborús menekültek)
2000-	törökök, török ciprióták, kurdok	üzletemberek, tanulók, gyermekgondozók stb.

Forrás: DÜVELL F. 2010. alapján saját szerk.

2. A fogadó és küldő országok etnikai képe

2.1. A muszlim lakosság népességdinamikájának és diverzitásának bemutatása

Az Egyesült Királyság területén először az 1961-es népszámlálás mutatott ki jelentősebb muzulmán lakosságot, akkor megközelítőleg 50 ezer fő vallotta magát az iszlám követőjének. A folyamatos bevándorlásnak és ezt követően a bevándorlók magasabb termékenységi mutatóinak köszönhetően ez a szám 1971-re kb. negyedmillióra (226 ezer fő) nőtt. 1981-re a több, mint félmillió vallási kisebbség (553 ezer fő) már a brit társadalom 1,1%-át tette ki, majd a rá következő 1991-es népszámlálás alkalmával a közel egymillió közösség (950 ezer fő) már majdnem elérte a népesség 2%-át. Tíz évvel később, 2001-ben ez a szám 1,6 milliónál állt, és ezzel elérte a szigetország lakosságának 3%-át. A legutóbbi népszámláláson már 2 millió 869 ezren vallották magukat iszlámhitűnek, így már az Egyesült Királyság lakosságának hivatalosan is 4,8%-a tartozik a kereszténység utáni második legtöbb hívőt számláló valláshoz⁹. A tendenciát vizsgálva megállapítható, hogy az utóbbi tíz évben ismét növekvő ütemet tapasztalhatunk. A Pew Research Center (2011) előrejelzése szerint ez a szám 2030-ra elérheti az 5,5 millió főt (8,2%), amellyel már valamivel népesebb lesz az itteni iszlám vallási közösség, mint a németországi, de a franciaországihoz viszonyítva is 1,3 millióra mérséklődne a mostani közel 2 milliós különbség.

A közel 3 millió iszlámhívőnek legnagyobb része, 35,8%-a pakisztáni, míg 14%-a bangladesi, 7,2%-a afrikai, 6,9%-a indiai, 6,2% arab, de 2,7%-ot tesznek ki az áttért britek. A fennmaradó 27,2% nagyobb része török, balkáni, illetve egyéb ázsiai országból érkezett. Az etnikailag igen változatos összetételű felekezet mellett mindenképpen érdemes kiemelni, hogy mintegy negyedével növekedett az áttértek száma, amely mindenképpen jelez egy növekvő társadalmi elfogadottságot a többségi brit társadalom egyes szegmensei részéről. Ők pedig feltételezhetően az iszlám által erősen befolyásolt londoni kerületek (például a kelet-londoni Tower Hamlets vagy Newham), vidéki nagy- (például Birmingham, Manchester) és középvárosok (például Blackburn, Bradford, Leichester), valamint egyéb főváros környéki szuburbán területek (például Luton, Slough) lakosai, ahol

⁹ British Religion in Numbers. <http://www.brin.ac.uk/figures/>

a vegyes házasságok miatti áttérés következtében fokozottan igaz lehet a növekvő tendencia.

2.2. Törökország és Ciprus etnikai viszonyai

A térbeli vizsgálatokat megelőzően elengedhetetlen Törökország, illetőleg Ciprus rövid etnikai földrajzi bemutatása, hiszen a statisztikában Törökországból érkezetteként feltüntetettek között a kurd nemzetiséghez tartozóakon túl is számos más kisebbség megjelenhet. Ezek ismerete révén pontosabb képet kaphatunk arról, hogy a statisztikában „törökországiaként” megjelenők milyen valószínűséggel vallják magukat egyik vagy másik néphez tartozónak.

A körülbelül 77 milliós Törökország vonatkozásában csak becslések állnak rendelkezésre, ugyanis a török statisztika az 1965-ös népszámlálás óta nem gyűjti az etnikai hovatartozással kapcsolatos adatokat. Egy 2006-os identitásra vonatkozó felmérés szerint az ország lakosságának mintegy 81,3%-a török etnikumú. A legjelentősebb kisebbség a kurdoké (9%). Az egyéb népek között említhető az arab (0,8%), a laz (0,3%), a türkmén, a cserkez (0,2-0,2%), a grúz és az örmény (0,1-0,1%). Az ennél is kisebb népek aránya összesen csak 0,5%-ot tesz ki. Közöttük vannak az egykor jóval jelentősebb számban jelenlévő, ma már csak nyomokban fellelhető görög és a zsidó diaszpórák is. A lakosságnak mindösszesen 0,4%-a lehet - elsősorban a balkáni országokból érkező, valószínűsíthetően török nemzetiségű¹⁰ - bevándorló. Az adatok azon felül, hogy reprezentatív felmérésen alapuló értékek, valamelyest torzítanak is, hiszen a kérdésre adott válaszukban mintegy 4,4%-nyian „török állampolgároknak”, 1%-nyian muzulmánként vagy muzulmán töröknek, míg 1,7%-nyian egyéb vallási és regionális identitást tükröző kategóriákba (pl. alevi, törökországi, oszmán stb.) tartozóknak vallották magukat.¹¹ Ők valószínűleg zömében a török etnikumhoz tartozhatnak, de például a kozmopolitább nyugati parti nagyvárosokban (elsősorban Isztambul, Izmir) ez utóbbi akár jelentékenyebb

¹⁰ Az ottomán időkben a Balkán-félszigeten letelepedett, ma már őshonos kisebbségnek számító törökök elsősorban Bulgáriában, Macedóniában és Görögországban, valamint kisebb számban Koszovó és Románia területén élnek.

¹¹ Milliyet-Konda Araştırma. 2006. Biz kimiz? Toplumsal yapı araştırması. pp. 14-18.

kurd népességet is takarhat. Ezzel szemben a CIA 2008-as becslése szerint csak mintegy 70-75%-ra tehető a törökök aránya, a kurdoké viszont elérheti a 18%-ot is. Az egyéb nemzetiségek 7-12%-ot tehetnek ki.¹² A tényleges arány valahol a két forrásban közölt értékek között keresendő.

A kurdok döntően az állam délkeleti felén élnek. A legnagyobb kurd többségű város Diyarbakır a maga több mint 1 millió lakosával, de 100 ezer feletti népességű még Van, Batman, Siirt és Ağrı is. A gazdagabb nyugati országrészbe történő folyamatos vándorlás miatt a legjelentősebb számban azonban már Isztambulban élhetnek. Az arabok az ország déli, elsősorban Hatay tartományában élnek, míg a lazok és a grúzok döntően az ország északkeleti hegyvidékén, a cserkeszek pedig az ország középső területein (Belső-Anatólia) élnek. Az örmények napjainkig is Isztambulban felülreprezentáltak.

Ciprus megosztott helyzetéből adódóan jól elválasztható etnikai határokkal rendelkezik. 1573 és 1878 között az oszmán uralom alatt viszonylag jelentős számú török betelepülő érkezett a szigetre. A törökök 1878-ban *de facto* átadták az ellenőrzést a Brit Birodalomnak, akik 1914-ben *de jure* is annektálták a szigetet. Végül 1960-ban vonultak ki, a mai napig fenntartva két stratégiai fontosságú katonai bázist.¹³

A mintegy 838 ezer¹⁴ görög ciprióta mellett az országban élő megközelítőleg 260 ezer török szinte kizárólag a *de facto* önálló államként funkcionáló Észak-ciprusi Török Köztársaság területén tartózkodik. Közülük csak alig több mint felük, tehát 134 ezer (51%) török ciprióta, míg 13%-uknak (34 ezer fő) legalább egy Törökországban született felmenője van. A török állampolgárok aránya az 1974-es görög államesélyre adott török válaszreakció, tehát a sziget északi részének megszállása, majd ezt követően 1983-ban a fentebb említett állami entitás egyoldalú kikiáltását követően emelkedett meg. Mára ebből adódóan már 78 ezer (29%) török bevándorló is él a szigeten. Hozzávetőlegesen 10 ezer (3%) egyéb külföldi él az országban, akik legtöbbször (az összlakosság 1,7%-a) az Egyesült Királyság állampolgára. Ezt magyarázhatja, hogy - a dolgozatban is hangsúlyosan megjelenő - a több generáció óta a szigetországban élő legnépesebb török ciprióta

¹² CIA The World Factbook – Turkey.

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html>

¹³ PAP N. 2005. Törökország politikai földrajza. – In: PAP N. szerk. 2005. Ázsia politikai földrajza. Alexandra Kiadó, Pécs. pp. 229-254.

¹⁴ A 2011-es népszámlálás adatai alapján.

közösség és az anyaország közötti máig meglévő kapcsolatok fedezhetőek fel. A legalább egy egyesült királysági felmenővel rendelkezők aránya (1,6%) is majdnem annyi, mint az ebben a kategóriában az összes többi országé együttvéve (kivéve természetesen a törökországi papírok birtoklóit).¹⁵ A szigeten állomásozik egy nagyjából 40 ezer fős törökországi katonai kontingens is. A nemzetközi közvélemény elutasítóan áll a fennálló körülményekkel szemben.¹⁶

¹⁵ The General Population and Housing Unit Census. 2006.

<http://www.nufussayimi.devplan.org/Census%202006.pdf>

¹⁶ PAP N. 2005. Törökország politikai földrajza. – In: PAP N. szerk. 2005. Ázsia politikai földrajza. Alexandra Kiadó, Pécs. pp. 229-254.

3. A törökök térbelisége

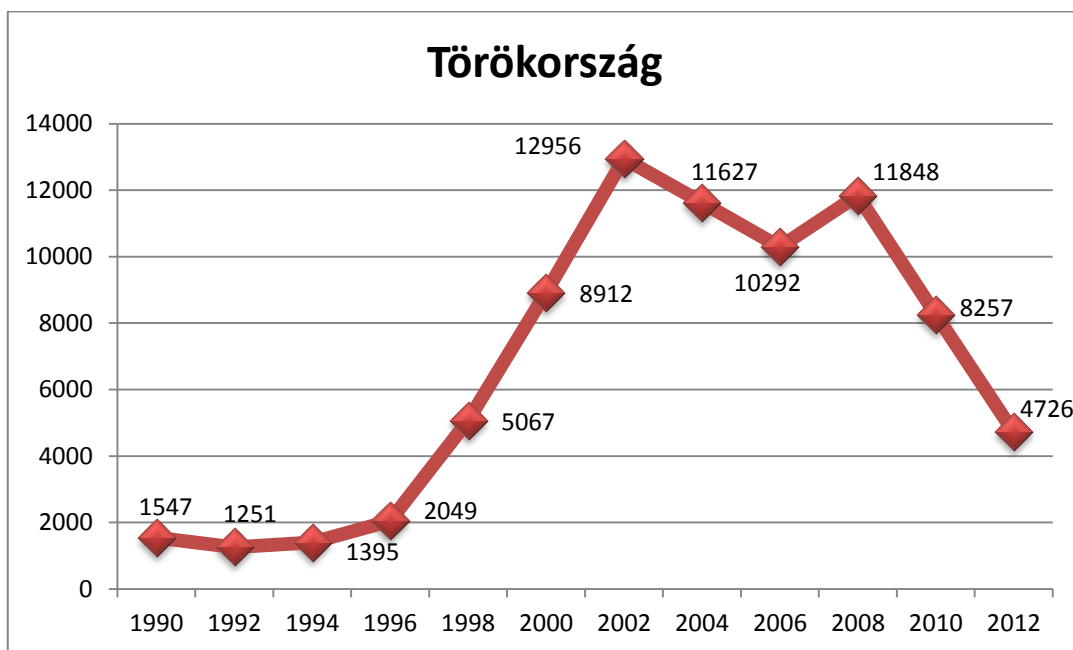
3.1. Az Egyesült Királyság törökországi migránsainak területi jellemzői

Alapjában véve három nagy származási országbeli kategóriát lehet elkülöníteni török vagy törökországi háttérű bevándorlókkal összefüggésben, ám ezek egymás nélküli vizsgálata félrevezető eredményekkel szolgálna, ugyanis nyelvi, vallási és kulturális háttérük miatt az országon belüli koncentrációjuk szorosan összefügg. Kategorizálásuk csupán a statisztikai becslések könnyebb megérthetőségét szolgálják jelen esetben. Ez a három kategória a törökországi török, a ciprusi török és az egyéb országokból érkezett török népesség. Utóbbinak számát bár nehéz megbecsülni, de az Egyesült Királyságban betöltött szerepük pontosabb értékelése és a migrációs folyamatok differenciáltságának hangsúlyozása végett a világ más (leginkább balkáni és nyugat-európai) országaiban élő török szórványok brit területekre való vándorlásának feltételezhető mértéke is felvázolásra kerül.

A törökök (és kurdok) a teljes brit népességen belüli számát illetőleg arányát csupán becsülni lehet, ennek pedig számos oka van. A legkézenfekvőbb indoklás a népszámláláskor válaszként megadható nemzetiségi kategóriák elnagyoltsága, amely csupán a legnagyobb (brit, indiai, pakisztáni, bangladesi) kisebbségeket különbözteti meg, a kisebb (akár több százezres) közösségek viszont csupán meglehetősen sokszínű csoportok közül választhatnak (például karibi, fekete-afrikai, egyéb ázsiai). Állampolgárságukat tekintve is egy részük már a britekhez sorolandó, esetleg más török kisebbséggel által is lakott országával rendelkeznek (például Németország, Hollandia, Bulgária). A török papírokat birtoklók egy része pedig valamely törökországi kisebbség (elsősorban kurd) tagja. A brit Nemzeti Statisztikai Hivatal (*Office of National Statistics*; továbbiakban: ONS) először 2010-ben már külön kezelte a ciprusi görög és észak-ciprusi (török) ellenőrzés alatt álló területekről származóakat, amennyiben ez egyértelműen megállapítható, de ennek ellenére a történelmi távlatú trendek csak nehezen következtethetőek ki a rendelkezésre álló statisztikai adatokból. Többek között ennek is köszönhető, hogy egyben foglalkozom a törökországi migránsokkal és csupán a szakirodalmilag alátámasztható különbségeket kívánom feltárni. Mivel a törökök és kurdok a közös nyelv és ország miatt történelmi távlatokban nézve is azonos városokban, illetve városrészekben telepedhettek le, ezért a statisztikában a Törökországból érkezettek területi

eloszlása nagyjából lefedheti az azóta brit állampolgárságot szerzett, de török nemzetiségűek preferált településeit, kerületeit. A dolgozat kereteiből adódóan azonban csak a statisztikailag leginkább alátámasztható befolyásoló tényezők kerülnek feltárára.

A brit Belügyminisztérium (*Home Office*) statisztikái alapján 1990-től 2012-ig 82 219 török kapta meg a brit állampolgárságot. Ezen törökök brit polgárrá válásának tendenciáját két éves felbontásban az *1. ábra* szemléltetni.

1. ábra. A brit állampolgárságot elnyerő törökországi migránsok száma kétéves bontásban 1990-2012 (Home Office 2012 alapján saját szerk.).

A Change Institute (2009) által közölt adatok szerint 1980 előtt gyakorlatilag nem történt törökországi háttérű illetővel kapcsolatos honosítás, de 1980 és 1990 között is csak mindösszesen 3 ezerre tehető a brit papírokat elnyertek száma. Ezzel szemben az 1990-es ugrást 1998-tól még drasztikusabb növekedés követte, ugyanis 1985-1990-re tehető a török bevándorlás tömegesedése, amely a brit bevándorlási és állampolgársági törvényben¹⁷ foglalt ötéves tartózkodási idő után nem sokkal már meredeken kezdett emelkedni az állampolgárságért folyamodó törökök száma is. Ugyan visszaesés tapasztalható 2010-től, de a 2012-nél jelzett adat a 2013-as hiánya miatt jóval alacsonyabb, így a csökkenés mértéke ennél jóval kisebb lehet ténylegesen.

¹⁷ Become a British Citizen. <https://www.gov.uk/becoming-a-british-citizen>

A törökajkú lakosság egyértelmű koncentrációja mutatható ki Londonban. Az ONS legfrissebb 2012-es lakossági felmérése (95%-os pontossággal) 65%-ban adja meg a Törökországból érkezettek (török állampolgárok) közül a Londonban élők arányát. A Ciprus nem Európai Unió részéről érkezettek tekintetében ez a szám még magasabb, 82%-ot meghaladó. Azok koncentrációs adatai (48%), akikről nem lehetett egyértelműen megállapítani, hogy Ciprus melyik részéről jöttek meglehetősen nagy korrelációt mutatnak a Ciprus göröglakta területeiről bevándoroltakéval (52%), így feltehetőleg további görög betelepülőkről lehet szó. A 2011-es népszámlálást is figyelembe vettem, ami hasonló képet fest, ugyanis eszerint a 91 ezer török állampolgár közül mintegy 60 ezren éltek a főváros egyes kerületeiben összesen.

Belső-London (*Inner London*) viszonylatában a törökországi migránsok sűrűsödése a Belvárostól (*City*) északabbra fekvő Haringey, Hackney és Islington kerületekben (*borough*) figyelhető meg, de jelentős számban megtaláljuk még őket Lewisham, Southwark, Tower Hamlets és Westminster városrészekben is. Nagy-London (*Greater London*) közigazgatási egység figyelembe vételével további nagy koncentráció állapítható meg Enfield, Waltham Forest, Barnet és Croydon körzetekben, amelyek közül a leglényegesebbek a 2. ábrán kerülnek a későbbiekben bemutatásra. Az ábra alapjául szolgáló, a legutóbbi két népszámlálás adatainak összevetését a 3. táblázat tartalmazza.

3. táblázat. A törökországi migránsok számának változása az általuk leginkább preferált londoni kerületekben (2001-2011).

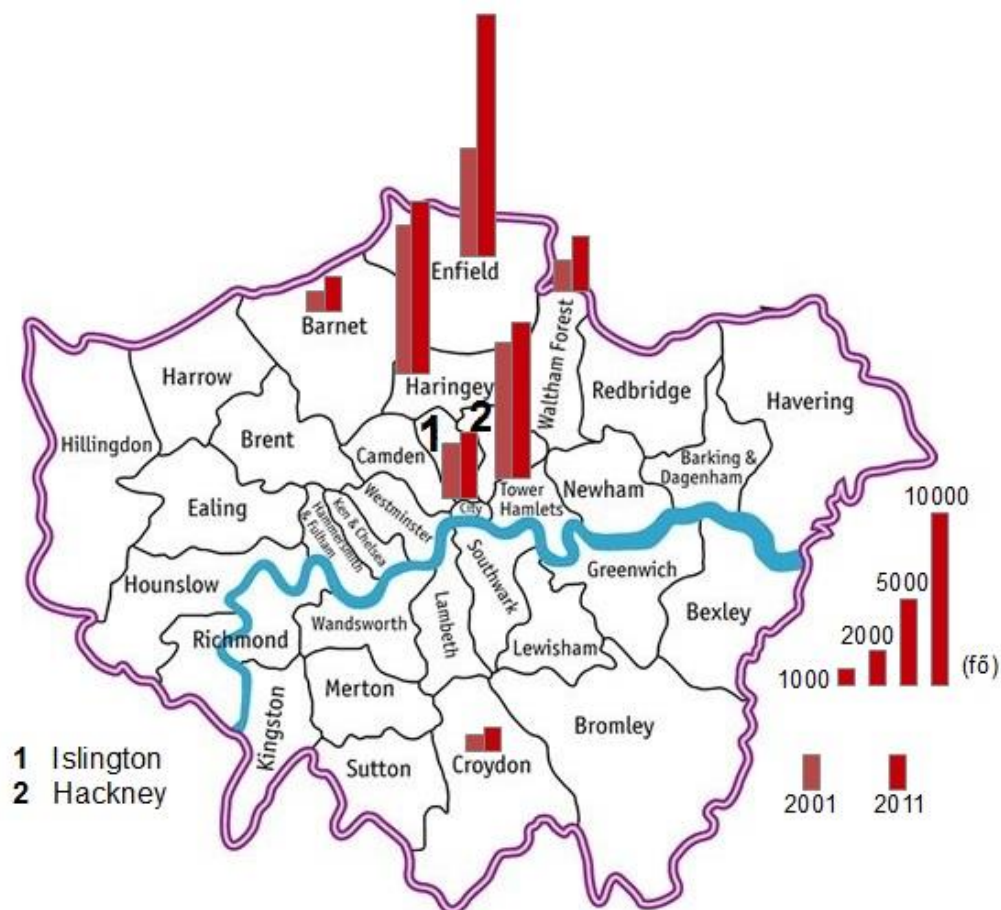
<i>Kerület (borough)</i>	<i>Törökországi születésűek száma (2001)</i>	<i>Törökországi születésűek száma (2011)</i>	<i>2001-es népszámláláshoz viszonyítva (%)</i>
Enfield	6 176	13 968	226,17%
Haringey	8 588	10 096	117,56%
Hackney	7 728	8 982	116,23%
Islington	3 122	3 777	121%
Waltham Forest	1 728	3 279	189,76%
Barnet	1 133	1 952	172,29%
Croydon	931	1 382	148,44%

Forrás: ONS 2012. alapján saját szerk.

Ebből szembetűnik, hogy valamennyi eddig is kedvelt városrészben tovább növelték a számukat. A leginkább kiemelendő az eddig harmadik, most már a legvonzóbb kerületnek számító Enfield, ahol a törökök és kurdok számának több, mint duplájára nőtt. Ennek oka feltehetőleg elsősorban a belsőbb területekkel szembeni alacsonyabb ingatlan árak¹⁸ és a nagyszámú nemrég ideköltözött multiplikátor hatása, tehát a baráti és rokoni kapcsolatok idevonzása. Weltham Forest közösségének szintén majdnem kétszeres növekedése főként a földrajzi helyzetével magyarázható, ugyanis ez a kerület határolja nyugatról Enfield, Haringey és Hackney negyedeket is, tehát az amúgy is jelentős törökországi bevándorolt lakossággal jellemezhető szegmenseit a fővárosnak, így ez a jelenség sem hat egyértelműen a koncentráció ellen. Hasonló magyarázat húzódhat meg az Enfield és Haringey városrészeket határoló Barnet törökországi kommunájának gyarapodása mögött is. Ezen városrészek Londonon belüli elhelyezkedésének bemutatására, illetve az ott élő török állampolgárok számának összevetésére a 2. ábra szolgál.

¹⁸ Fekete Emese. 2014. Olcsó ez az ország. Csak nem a magyaroknak.

<http://www.origo.hu/gazdasag/gazdasag-plusz/20140423-a-magyar-lakaspiac-europai-osszehasonlitasban.html>

2. ábra. A Londonban élő törökországi migránsok elhelyezkedése (ONS 2011-es jelentése és a www.londoncouncils.gov.uk alapján saját szerk.).

Mindent egybevetve, tehát a már brit, de törökországi hátterű, illetve a kizárólag török állampolgárságúakat is számolva körülbelül 173 ezer fős kisebbségről beszélhetünk. Ezt a számot az 1990 előtt brit polgárrá váló törökök tovább növelik, de ez az ő arányuk nagy valószínűséggel nem számottevő, ugyanis a törökök tömeges bevándorlása -a történelmi előzményekre visszautalva- csak az 1980-as évek közepére tehető, akik leghamarabb 1990-től válhattak brit állampolgárrá. Ebből a kurd és egyéb nemzetiségűek számának hozzávetőleges becslése már egy újabb kérdőíven alapuló felmérés tárgyát képezheti. Ezt a számot pedig a ciprusi, illetve más egyéb európai országból származó törökök tovább növelik, amelynek becslésére és területi dimenzióinak feltárására a következő fejezet hivatott.

A fővároson kívül a Change Institute (2009) még további kislétszámú török, török ciprióta és kurd lakossággal rendelkező nagyvárosokat említ, mint Birmingham, Manchester, Sheffield, Luton városokat.

Herdfordshire megyét is említi a kutatás, melynek a legvalószínűbb oka, hogy ez a megye határolja északról Nagy-Londont, annak is az enfieldi kerületét. Itt a megye legdélebbi (tehát Londonhoz legközelebb eső) települése emelhető ki, Waltham Cross (az itt található török ciprióta szervezet és török éttermek, boltok nagy számából következően). A 2011-es statisztikák szerint megközelítőleg 800-an török állampolgár él Broxbourne-ben (Herdfordshire megye), ahol az említett Waltham Cross városa is található. A megyei tanács jelentése alapján a külföldi háttérű 18 év alatti iskolások 10,2%-a török (291 tanuló) volt a járásban, míg a város összes (tehát a britekkel együtt számolt) általános iskolásai között is eléri a 10%-ot a törökül beszélők aránya. A broxbourne-i járásban egyébként Waltham Cross a legdiverzebb etnikai képet mutató város. Itt a lakosok 15,6%-a külföldi¹⁹.

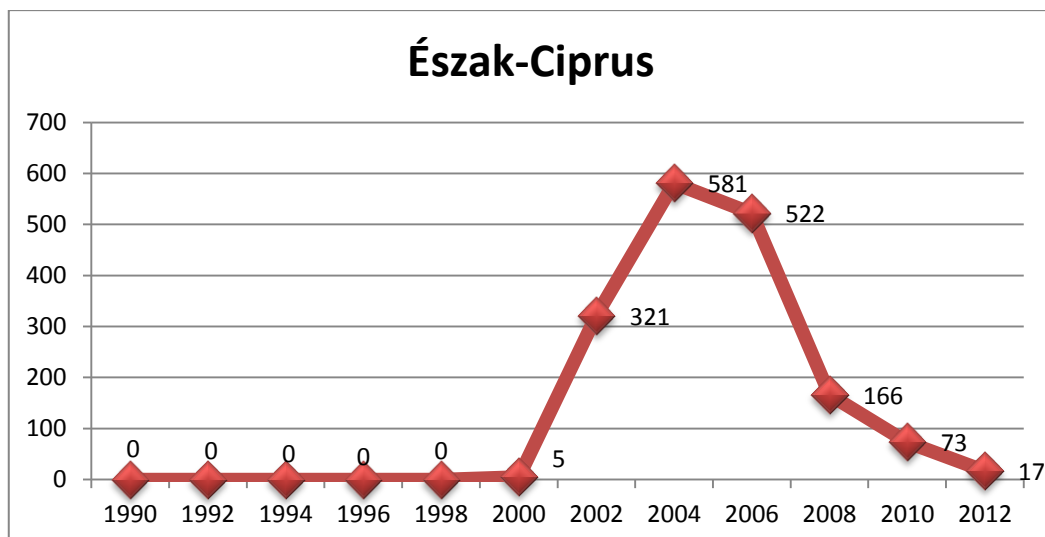
Egyéb koncentráció nem mutatható ki, érdekességként megemlíthető, hogy 600-600 török él Sheffield-ben és Manchester-ben, 400-400 Birmingham-ben és Cambridge-ben. Ez utóbbit vélhetően a világhírű egyetemen tanuló török diákok indokolják. A felmérés szerint Lutonban jelzett török kisebbség nagyobb része minden bizonyára már honosított vagy munkavállalási, illetőleg tanulmányi indíttatásból a közeli Londonba költözött, ugyanis 2011-ben itt még a 300 főt sem érte el a számuk.

3.2. A Londonban élő ciprusi bevándorlók térbelisége

A törökországihoz képest lényegesen csekélyebb az észak-ciprusi honosítások mértéke. Azonban mindenképpen érdemes megemlíteni, hogy ez pusztán az 1983-ban egyoldalúan kikiáltására került Észak-ciprusi Török Köztársaságra vonatkozik, míg az ezt megelőző időkben érkezettek egy statisztikai kategóriát képeztek, tehát görög és török nemzetiségűek egyaránt lehetnek a regisztráltak között. A brit polgárrá válók számát kétéves bontásban a 3. ábra mutatja be.

¹⁹Herdfordshire County Council. Broxbourne.

<http://www.hertsdirect.org/infobase/docs/pdfstore/BroxBME.pdf>

3. ábra. A brit állampolgárságot szerzett észak-ciprusi migránsok száma kétéves bontásban 1990-2012 (Home Office 2012 alapján saját szerk.).

Látható az ábrán, hogy amennyiben az Egyesült Királyságban az állampolgárság elnyeréséhez szükséges legalább ötéves tartózkodási időt is számítjuk, úgy az 1990-es évek második feléig nem folyamodtak állampolgárságot Észak-Ciprus területéről érkezők. Ennek oka lehet egyrészt, hogy nagytöbbségük a függetlenség kikiáltását megelőzően érkezett az országba, de akár egy részük (vagy többségük) ciprusiként való regisztrálása is bonyolítja a kisebbség számarányának megismerését és ezáltal a területi lehatárolásukat.

A Ciprusról érkezettekkel kapcsolatosan ugyan 2011-től már London egészére vonatkozóan rendelkezésre állnak az ONS adatai a két országrész (Észak-Ciprus) bontásában, viszont még mindig a legmagasabb arányt azok képviselik közülük, akik esetében ez nincs részletezve, tehát csak feltételezések mentén becsülhetjük meg, hogy mekkora lehet a török és milyen nagyságrendű a görög nemzethez tartozók száma. Abból kiindulva, hogy a törökök meghatározó többségében a Törökországból érkezettekkel kapcsolatban említett városnegyedekben telepednek le, és ezeket összevetve a 2001-es adatokkal már viszonylagos közelséggel elkülöníthető a görög és török lakosság. A ciprusi születésűek számának változását a legkedveltebb londoni kerületek vonatkozásában a 4. táblázat mutatja be.

4. táblázat. A ciprusi migránsok számának változása az általuk leginkább preferált londoni kerületekben (2001-2011).

<i>Kerület (borough)</i>	<i>Ciprusi születésűek száma (2001)</i>	<i>Ciprusi születésűek száma (EU) (2011)</i>	<i>Ciprusi születésűek száma (nem EU) (2011)</i>	<i>Ciprusi születésűek száma (nem részletezett) (2011)</i>	<i>2001-es népszámláláshoz viszonyítva (%)²⁰</i>
Enfield	11 803	69	680	11 115	100,52%
Haringey	6 037	52	279	4 688	83,14%
Barnet	3 586	22	68 ²¹	3 321	95,12%
Islington	2 313	26	95 ²²	1 859	85,6%
Weltham Forest	1 698	2 ²³	122	1 655	104,77%
Hackney	2 238	8 ²⁴	205	1 636	82,62%
Lewisham	1 940	9 ²⁵	215	1 582	93,1%

Forrás: ONS 2011. alapján saját szerk.

Az adatokat vizsgálva rögtön szembetűnő, hogy a törökországi bevándorlási tendenciákkal ellentétes, kismértékű csökkenés tapasztalható a ciprusiak körében a legtöbb általuk lakott kerületben, egy stagnáló (Enfield) és egy kis emelkedést mutató kerület (Weltham Forest) figyelhető meg mindösszesen. A törökországiak által kedvelt városrészek egy kivételtől (Lewisham) eltekintve itt is megjelennek. Az egyik görög ciprióta honlap²⁶, amely térképen is ábrázolja a közösség szempontjából legfontosabb londoni iskolákat, szervezeteket, templomokat stb. kivétel nélkül Barnet, Camden és Westminster városrészekben lévő helyeket említ, amik közül csak az előbbi szerepel a fenti listán mégpedig a törökországiakkal összevetésben „előnyösebb” helyen. Ebből

²⁰ Az összesített 2011-es adatokkal összevetve.

²¹ Ennél az értéknél számos londoni kerületben több nem EU-s ciprusi bevándorlót regisztráltak.

²² Ennél a számnál magasabbak Southwark és Redbridge városrészek értékei is.

²³ Ennél az értéknél számos londoni kerületben több EU-s ciprusi bevándorlót regisztráltak.

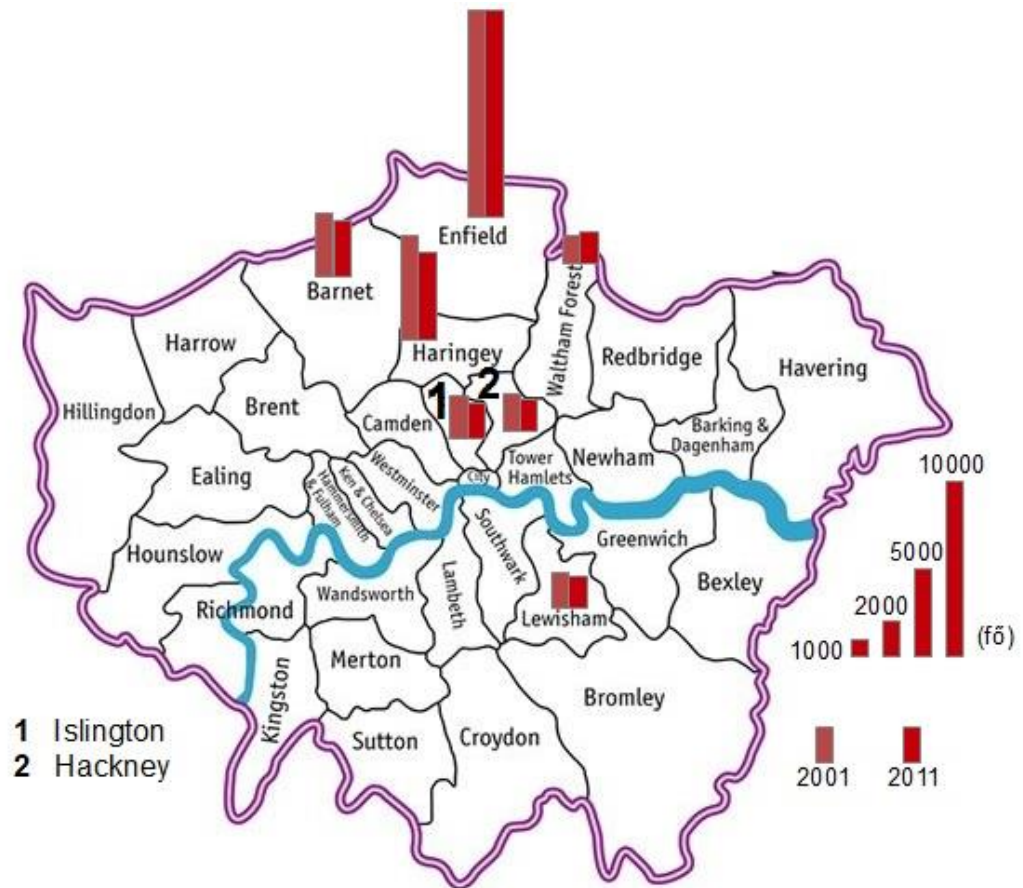
²⁴ Ennél az értéknél számos londoni kerületben több EU-s ciprusi bevándorlót regisztráltak.

²⁵ Ennél az értéknél számos londoni kerületben több EU-s ciprusi bevándorlót regisztráltak.

²⁶ Greek Cypriots in London. Locating the Community in Time and Space.

<http://www.greekcypriotsinlondon.webs.com/locatingthecommunity.htm>

következtetve Barnet és Lewisham negyedekben letelepedők jelentős része görög ciprióta lehet, míg a törökök a már említett észak-londoni részekben élhetnek. Ennek szemléltetése, tehát a főváros egyes kerületeiben összességében élő ciprusi bevándorlók térbeli ábrázolása a 4. ábrán történt meg.

4. ábra. A Londonban élő ciprusi migránsok elhelyezkedése az ONS 2011-es jelentése alapján (www.londoncouncils.gov.uk alapján saját szerk.).

A rendelkezésre álló adatokból tehát igen nehéz akár csak közelítőleges becsléssel is szolgálni a ciprusi törökök számát illetően. A statisztikailag minimum 3200 fős közösség valójában a török állampolgárok szállásterületeivel való egyezésből kiindulva akár a 23 ezret is elérheti. Ezt a számot az 1990 előtt brit papírokat szerzők az anyaországiakkal ellentétben nagymértékben növelhetik.

3.3. Az egyéb országokból érkező török migránsok számának becslése

A dolgozat keretei miatt a csak érintőlegesen és érdekességként, a téma összetettségét érzékelendő mutatom be a többi jelentős török kisebbséggel rendelkező országból érkezett migránsokat. Azonban tárgyalásuk elengedhetetlen a kisebbség valós létszámának felméréséhez. A lényegi információk előtérbe helyezésének érdekében, illetve gyakorlati eredmények lehetőségének figyelembevétele miatt csak a legalább 100 ezer fős (és) vagy az ország népességének 10%-át meghaladó török kisebbséggel rendelkező, illetve az ONS által közölt 2012-es becslése alapján az Egyesült Királyságban legalább 50 ezer fős migráns közösséggel rendelkező országai kerülnek rövid bemutatásra. A kritériumoknak megfelelő országokról szóló áttekintést az 5. táblázat tartalmazza.

5. táblázat. A legjelentősebb egyesült királysági migráns közösséggel rendelkező és török kisebbség által nagyszámban (100 ezer fő felett) lakott országok.

<i>Ország</i>	<i>Migránsok száma az Egyesült Királyságban (2012 becslés)</i>	<i>Török nemzetiségűek száma</i>	<i>Török kisebbség aránya (%)</i>
Németország	297 000	3 208 788 ²⁷	4%
USA	199 000	199 180 ²⁸	0.06%
Franciaország	123 000	311 356 ²⁹ – 450 000 ³⁰	0,5-0,7%
Irak	69 000	n.a.	n.a.
Hollandia	56 000	388 969 ³¹	2,4%
Bulgária	52 000	588 318 ³²	8,5%

FORRÁS: ONS 2012. alapján saját szerk.

Más országnak a listára való helyezése irracionális lenne, ugyanis például az arányában még jelentős török kisebbséggel rendelkező Belgiumból, amely a fenti országok után foglal helyet, csupán 25 ezer migránst regisztráltak. Ha a lakosságon belüli megoszlását tekintve 2%-os belgiumi törökséggel számolunk, akkor is ez mindössze 500 főt jelenthet a fenti módszer alapján történt becslésem szerint. A többi államból

²⁷ Hivatalos népszámlálási adatok alapján.

²⁸ Hivatalos népszámlálási adatok alapján.

²⁹ KÜÇÜKCAN, T. (2010).

³⁰ NIELSEN, J. szerk. (2009).

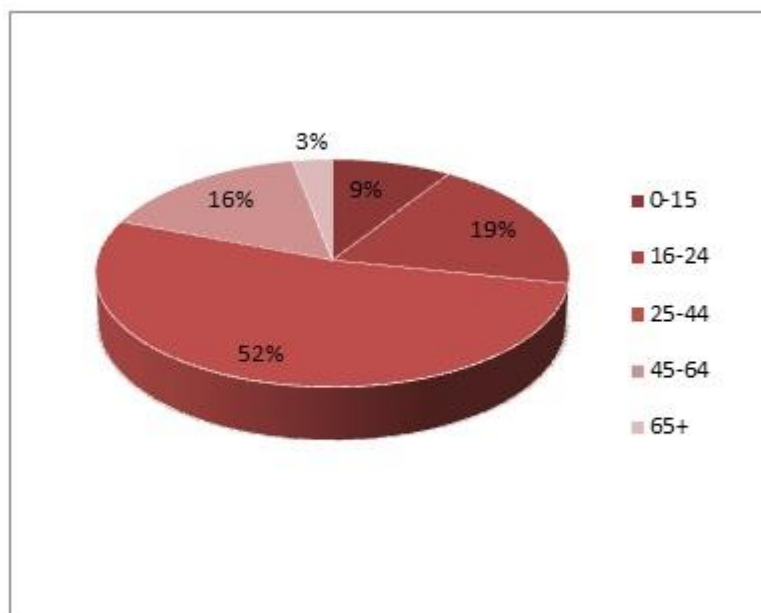
³¹ Hivatalos népszámlálási adatok alapján.

³² Hivatalos népszámlálási adatok alapján.

(Svédország, Egyiptom stb.) származó törökök száma minden valószínűség szerint a Belgiummal kapcsolatban megjegyzett 500 fő alatt van. Reálisan megbecsülve tehát mindösszesen 11-13 ezer németországi, 700-1000 franciaországi, 1000-1500 hollandiai és 4500-5000 bulgáriai török élhet az országban a hivatalos becsléseket és népszámlálásokat alapul véve. Azonban rögtön meg kell jegyezni, hogy természetesen a valós szám ennél jóval magasabb, akár többszöröse is lehet a becsült értéknek. Ezt a számot befolyásolja, hogy az adott országból elvándorlók között milyen magas a törökök aránya, azonban ebben az esetben mind a küldő, mind pedig a fogadó országnak rögzítenie kellene nemzetiségi adatokat, ám erre vonatkozó információ az esetek döntő többségében nem áll rendelkezésre. A fenti becsült számokat emelik a már brit állampolgársággal rendelkezők, illetve a nem regisztrált bevándorlók, de akár az olyan vegyes házasságokból származó gyerekek is, akik török bevándorlók által frekvenciált iskolában folytatják tanulmányaikat vagy török befolyású mecsetben élik vallási életüket és így török identitástudattal rendelkeznek. Összesen tehát minimum 17 200-an, míg a magasabb becslések alapján 20 500-an lehetnek a török diaszpórából származóak az Egyesült Királyságban. A valós szám viszont legkevesebb 22 ezer, de akár 30-35 ezer is lehet. A pontosabb becslést befolyásoló tényezők részletesebb vizsgálatához további kutatás szükséges. Az adott országokból az Egyesült Királyság irányába történő vándorlás lehetséges „push” faktorainak feltárására a dolgozat egyik későbbi fejezetében kerül sor.

4. A törökországi migránsok népességföldrajzi jellemzői

A Public Policy Research (2007) felmérése alapján a törökországiak 51%-a férfi, míg 49%-a nő, így a nemek aránya kiegyenlítettnek tekinthető. Más muzulmán országból jövők esetében is hasonló az arány, eltérést csak Szomália nőtöbblete (62%) és Irán férfitöbblete (60%) mutat. A nemek szerinti eloszlást az 5. ábra szemlélteti.

5. ábra. A törökországi bevándorlók korcsoportok szerinti megoszlása (Public Policy Research 2007 alapján saját szerk.).

A kutatás szerint erősen felülreprezentáltak a törökök a 25-44-es korosztályban, míg a legfiatalabb és legidősebb korosztályba szűk réteg tartozik. Ezzel szemben meg kell jegyezni, hogy a 0-15 éves korosztály egy része már az Egyesült Királyságban született, akik így alanyi jogon az ország állampolgáraivá váltak, tehát a Public Policy Research (2007) által közölt 33 éves kor medián minden valószínűség szerint alacsonyabb a valóságban, figyelembe véve Törökország magasabb fertilitási rátáját is. A fenti adatok egyébként a többi muzulmán többségű államokéhoz hasonlóak, nagyobb eltérést csak Irán mutat, ahol a 45-64-es nagyobb (33%), míg a 25-44-es korosztály kisebb arányt (38%) képvisel.

További kutatás témája lehet a körükben tapasztalható születési és halálozási ráta megbecslése, illetve a többségi társadalomtól való eltérések, valamint azok okainak feltárása.

A Public Policy Research (2007) által közölt adatok tanúsága szerint csak a törökországiak 41%-a volt foglalkoztatva, 7%-a volt munkanélküli és 52%-uk inaktívnak tekinthető. A brit foglalkoztatottsági ráta 78%, így igen jelentős eltérés figyelhető meg. Ennek magyarázata a fiatalos korstruktúra, amely általánosan jellemző a muzulmán országokra, így ezzel indokolható, hogy a török mutatók leginkább a pakisztáni és bangladesi értékekhez állnak közel. A legnagyobb migráns csoportokat felsoroló lista legalján lévő Szomália (valószínűleg a nők általánosan rosszabb elhelyezkedési esélyei miatt is) után rögtön Törökország következik, amit önmagában a fiatalos korszerkezet sem feltétlenül indokolhat, így kézenfekvő az iskolázottság terén mutatkozó tények mögött keresni további okokat. Körükben a legmagasabb az egyénileg foglalkoztatottak (vállalkozók) aránya (35%), amely a brit átlag majdnem háromszorosa (13%). Ennek hátterében a Greater London Authority (2009) publikációja alapján az áll, hogy az 1970-es, 1980-as években betelepülő zömében textilipari török munkások, miután az ágazat az 1990-es évek közepén válságba került és összeomlott az olcsó import áruk miatt, a vállalkozói szférában találtak egyedüli biztos megélhetésre. ATAY, T. (2010) szerint ez 1986-1987-re olyannyira jellemzővé vált ez az egyoldalú megélhetés, hogy egyes becslések szerint London kb. 2000 kisebb-nagyobb textilipari üzeméből 1500 török migránsok irányítása alatt állt, és ezzel az 1990-es évekre a britanniai törökök 95%-a közvetlenül vagy közvetetten, de kötődött a textiliparhoz. Ez azonban egyértelműen felveti, hogy a körükben tapasztalható alacsony foglalkoztatottság elsődleges magyarázata a munkaerőpiaci igényekhez nem igazodó képzettség. Amíg például nem indul el egy átképzési program, vagy a második generációs bevándorlók nem helyezkednek el keresett szakmákban, addig a statisztikailag kimutatható javulás el fog maradni. Egyébiránt a listán soron következő három állam is muszlim többségű, de például a többnyire fele-fele arányban keresztények és muzulmánok lakta Nigériának a mutatói (9%) az angol átlag alatt maradnak. Az országos átlaghoz képest (21 250 font) az éves fizetésük alacsonyabb, mindössze 14,570 font, ami a legtöbb muszlim országból érkezettekhez hasonlatosan a legalacsonyabbak közé tartozik. Ebből következően többen dolgozhatnak közülük a munkavállalók irányába kisebb iskolázottsági elvárásokat támasztó cégeknél (Public Policy Research 2007). Ilyenek lehetnek a különböző építési munkák, sofőr, virágárus, fodrász, „kebabos”. Az étteremtulajdonos törökök száma az 1975-ös 200-ról 15 ezerre emelkedett

2001-re, ami mutatja az utóbbi munkakör népszerűvé válását, de egyben természetesen a bevándorlás mértékének növekedését is (ATAY, T. 2010). A foglalkoztatottsági mutatókból is következően a különböző munkanélküli juttatásokért folyamodók aránya (4%) az összlakosságénak (1%) négyszerese. A jövedelmi támogatásokat, kiegészítéseket (*income support*) igénylők is több, mint ötször többen (21%) vannak, mint az országos átlag (4%). Minden bizonyára ez visszavezethető az alacsony jövedelmekre és az ebből következő megélhetési nehézségekre. A lista végén ebben a tekintetben Törökország után már csak Szomália található, ami ismét jelzi a probléma súlyosságát. A családi pótlék jellegű juttatásokat vizsgálva is majdnem kétszeres az eltérés (14%-os országos, 26%-os török mutatók). A lista legalján a magas termékenységi rátájú afrikai és muzulmán országok állnak, azonban meg kell említeni, hogy ebben a kategóriában Ciprus a legutolsó európai ország, amely utalhat a nagyszámú török ciprióta jelenlétre. A legszembetűnőbb azonban a közsférában dolgozó törökök aránya, amely a vizsgált 26 ország közül a legalacsonyabb, mindösszesen 11%, míg a brit középérték ebben az esetben 34%. Törökország volt az egyetlen állam, amivel kapcsolatban olyan alacsony volt a vizsgált minta, hogy nem végeztek el kategóriák szerinti (például oktatás, egészségügy stb.) bontást (Public Policy Research 2007). Összességében egy többnyire képzettségi okokra visszavezethető többszörösen is hátrányosan érintett kisebbségről beszélhetünk, amelynek adatai hasonlóak a többi nagyszámú britanniai diaszpórával rendelkező iszlám államokéhoz. Azonban ennek a hátránynak a valós, részletesebb megismeréséhez, például a történelmi (generációk közti különbségek) és földrajzi (kerületek közötti) eltérések megállapításához további vizsgálatok szükségesek.

Iskolázottságukat tekintve a legutóbbi elérhető 2001-es népszámlálási adatokat vizsgáltam, amiből kitűnt, hogy a Törökországból származóak között a 25-44-es korcsoporton, tehát a gazdaságilag legaktívabbakon belül a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya 20,9%-ot mutat, ami az országos átlaghoz (26,3%) némileg alacsonyabb. Ezzel párhuzamosan a nem képzett, illetve a kérdésre nem válaszolók aránya pedig nagyobb (61,3%), mint az országos középérték (41,2%). Ez az eltérés a munkaerőpiaci verseny és így a jobb életkörülmények megteremtése szempontjából kifejezetten hátrányos.

A fiatalabb korosztályokra vonatkozóan fontos az egyes londoni városrészekben található általános- és középiskolákban tanuló törökök arányának szemléltetése, hiszen ez alátámasztja a törökök földrajzi jellemzőinél, a koncentrációjukra vonatkozóan taglaltakat.

Ennek szemléltetésére a Greather London Authority (2009) adatai alapján a 6. táblázat szolgál.

6. táblázat. A török, ciprusi török és kurd tanulók aránya London egyes kerületeiben.

<i>Kerület (borough)</i>	<i>Törökök %-os aránya (2005)</i>	<i>Török ciprióták %-os aránya (2005)</i>	<i>Kurdok %-os aránya (2005)</i>
Hackney	8,1%	1,8%	1,7%
Enfield	5,5%	3,5%	1,6%
Islington ³³	4,5%	1,5%	1,1%
Barnet	1,2%	n.a.	n.a.
Southwark	0,8%	0,7%	0,1%

Forrás: Greather London Authority 2009. alapján saját szerk.

Az adatokat vizsgálva szembetűnik, hogy néhány városrészben igen jelentős (9-10%-os) a törökök aránya, míg a kurdok hozzájuk viszonyított megoszlása illeszkedik az anyaország etnikai viszonyaihoz. A teljes török népesség aránya az egyes kerületekben a fiatalos korstruktúránál fogva ennél természetesen alacsonyabb, a tanulók értékeinek fele vagy kétharmada lehet. Hackney és Enfield esetében ez a mutató már így is elegendő, hogy a legnagyobb muszlim közösségről beszélhessünk esetükben, ugyanis itt a 2011-es népszámlálás alapján a pakisztániak (0,8-0,8%) és a bangladesiek (2,5% illetve 1,8%) aránya alacsonynak mondható, míg a többi muzulmán országból érkezettek mutatói ennél is kevésbé számottevőek.

A lakhatási körülményeiket tanulmányozva is azonnal megjegyezhető, hogy csupán 35%-uk rendelkezik saját ingatlannal, de ennek töredéke (5%) hitelmentes, miközben a teljes lakosság háromnegyede tulajdonol lakást vagy házat, aminek 27%-át nem terhelik hitelköltségek sem. Ezzel a török bevándorlók ismét a szomáliaiak után a legrosszabb helyzetben vannak. A szociális otthonokban (bérlakásokban) élők tekintetében is ugyanez a sorrend viszont a különbség már markánsabb (17%-os brit és 49%-os török arány). A jövedelmi lemaradás így statisztikailag igazolhatóan hátrányosan hat a lakókörülményeikre (Public Policy Research 2007).

³³Islington esetében 2004-es adatok állnak rendelkezésre.

5. Kultúra és politika a török kisebbség életében

5.1. A kulturális térhasználat és annak szerepe a mecsetek példáján

Mind Törökország mind Észak-Ciprus lakosságának 99%-a muszlim vallású, így az egy vallási közösséghez való tartozás a nyelvnél is erősebb kulturális kapcsolatként értelmezhető. Az iszlám vallás megjelenése leginkább az imahelyek, mindinkább mecsetek képében a legszembevetőbb. Az ország területén számos mecset található, amelyet döntően török származású vagy a nyelvet ismerő bevándorlók látogatnak.

A londoni török mecsetek közül a leglényegesebb a Suleymaniye mecset (*Süleymaniye Camii*) (6. ábra) Hackney városrész déli (a Belvároshoz közel eső) részén, amiben egyben egy Török Iszlám Kulturális Központ is működik. Az 1990-es évek elejére tehető építése után mára London egyik meghatározó iszlám központjává nőtte ki magát, amit 2002-ben maga Károly herceg is meglátogatott³⁴. Ők tartják fenn a Fatih (Haringey) és Valide Sultan (Islington) mecseteket is a fővárosban, valamint a manchesteri Selimiye, a leichesteri Hamidiye és a stoke-on-trenti Osmaniye mecseteket is. Jelentősebb még az Aziziya (Hackney), illetve a török ciprióták mecsete a Shakelwell Lane-en (Hackney) (Change Institute 2009). Ez utóbbi volt egyébként az első török kötődésű mecset az Egyesült Királyságban, melyet 1977-ben alapítottak³⁵. Ugyan a hivatkozott felmérés nem említi meg, de fontos hangsúlyozni, hogy az Ealing városnegyedben fellelhető Mevlana Rumi mecset is a török közösséghez köthető. Honlapjuk szerint az *Anatolian Muslim Society* nevű humanitárius szervezet a hely fenntartója, amely többek között a mecsetben török nyelvórákat is szervez, valamint közösségi konyhát is üzemeltetnek³⁶. Területileg tehát elsősorban London Hackney kerületében összpontosulnak a kisebbség vallási életében nagy szerepet betöltő mecsetek, de a többi általuk leginkább frekvenciált városrészben, illetve nagyságrendekkel kisebb jelentőségűek találhatók néhány vidéki nagyobb városban is.

³⁴ British Muslim Heritage. London's mosques. http://www.masud.co.uk/ISLAM/bmh/BMH-IRO-london_mosques.htm

³⁵ UK Islamic Trust. History of the Building. <http://www.ukturkishislamictrust.co.uk/building-history.html>

³⁶ Mevlana Rumi Mosque. About us. <http://www.rumicentre.org.uk/?tmlmstf=cat&id=1>

**6. ábra. Suleymaniye Mecset (*Süleymaniye Camii*), Hackney, London
(www.kybaliapi.com).**

ATAY, T. (2010) három vallási csoportosulását különböztette meg a törökajkú lakosságnak. A Fethullahçi vagy más néven Gülen mozgalom a leginkább növekvő, a valláson kívül az élet számos területére kiterjedő tevékenységet végző csoportosulás. A Suleyman Hilmi Tunahan tanait követő Suleymançik egy a 20. század első felében különösen aktív mozgalom, akik ma szintén több londoni mecsetben jelen vannak és főként (vallási) oktatással foglalkoznak. A harmadik, kevésbé vallásos aleviek csoportját a Törökországból érkezett kurdok alkotják.

További empirikus kutatás témájául szolgálhatna a török kisebbség identitástudatának vizsgálata, valamint a nyelvhasználati hagyományok feltárása. Ezek alatt értendők például olyan kérdések, mint az angol nyelv ismeretének foka, emellett pedig az egyéb (például görög, kurd, arab stb.) nyelvet beszélő törökök aránya. Az otthoni nyelvhasználati szokások, tehát az angol, török és egyéb (vagy több) nyelven társalgó családok arányának megismerése, amelyekre a később bemutatásra kerülő kérdőív eredményei szintén kísérletet tesznek.

5.2. A törökök politikai szerepvállalása

A Westminster-típusú demokrácia sajátosságaiból adódóan hivatalos, etnikai alapon szerveződő politikai párti képviselet hiányában a kisebbség brit pártok keretein belül próbál érvényesülni. Négy-négy képviselőt viszont sikerült bejuttatniuk Hackney és Haringey kerületi tanácsába 2006-ban, amely minden eddigi eredményüket felülmúlta (Greater London Authority 2009). Ez részben betudható az egyre markánsabb jelenlétüknek is az említett városrészekben. Kiemelendő politikusuk a török ciprióta szülőkkel rendelkező, de islingtoni (London) születésű Meral Hussein-Ece, akit a Liberális Demokrata párt színeiben az első török női parlamenti képviselővé választottak³⁷. A gyermekként Ciprusról érkező Alp Mehmet pedig a második kisebbségi diplomata lett, aki 2004 és 2008 között képviselte Reykjavíkban a brit külpolitikát izlandi nagykövetségként³⁸. Érdekességként még megemlíthető, hogy a regnáló londoni polgármesternek, Boris Johnson-nak is van török felmenője³⁹. A legellentmondásosabb személyiség azonban kétség kívül az a Lawrence Rustem, aki ugyan londoni (Hackney) születésű, azonban apai ágon ciprusi török származású, mégis az angol bevándorlási politikát élesen kritizáló BNP (*British National Party*) soraiban tűnt fel aktivistaként (HARRIS, P. 2001), azonban azóta a tagságát felfüggesztették⁴⁰. Látható tehát, hogy a legrégebb óta az országban élő vagy már itt született migránsok tudtak csak magasabb politikai pozíciókba kerülni, ami jelen esetben a ciprusi hátterű vagy onnan bevándoroltakat jelenti. A politikai palettán viszont egyaránt jobb és bal oldali pártokhoz is kapcsolhatóak török származású tagok és képviselők, így egy politikailag megosztott kisebbségből beszélhetünk. A megosztottság mértékének pontosabb megállapítására tesz próbát a későbbiekben bemutatásra kerülő kérdőív, amelyekben például a törökök pártszimpátiája, választásokhoz való hozzáállása stb. is témaként előkerül.

³⁷Meral Hussein-Ece. <http://www.obv.org.uk/our-communities/parliamentarians-and-campaigners/peers/meral-hussein-ece>

³⁸ Advisory Council: Bibliographical Notes. http://www.migrationwatchuk.org/profile_council.php

³⁹Who Do You Think You Are? Past Stories: Boris Johnson.

<http://www.bbc.co.uk/whodoyouthinkyouare/past-stories/boris-johnson.shtml>

⁴⁰BNP Reform 2011: Expelled and Suspended Member List.

<http://www.web.archive.org/web/20110317102632/>

6. A britanniai török média és a civil szervezeti struktúra

A legmeghatározóbb török nyelvű tévéműsorokat sugárzó adó a *London Turkish Television (Londra Türk Televizyon)*⁴¹, azonban számos szolgáltató nyújt lehetőséget az a legfőbb anyaországi tévéadások eléréséhez. A rádiók közül a *London Turkish Radio (Londra Türk Radyosu)* a legjelentősebb⁴². Másik kiemelendő, ám nagy valószínűséggel csak internetről elérhető rádiójuk az *Ingiltere Türk Radyosu (Angliai Török Rádió)*⁴³. Az újságok terén már szélesebb választék közül válogathatnak az angliai törökök. A legismertebbek a *Londra Gazete (Londoni Újság)*⁴⁴, az *Olay Gazete (Események Újsága)*⁴⁵, az *Avrupa (Európa)*⁴⁶ és a *Haber (Hírek)*⁴⁷. A fenti médiumok online felületei mellett a *Weekly Zaman (Heti Idő)*⁴⁸ hírportál, illetve a BBC török nyelvű változata⁴⁹ említhető még lényeges a kisebbség számára lényeges hírforrásként, természetesen a nagyobb anyaországi (például Hürriyet, Milliyet stb.) oldalak mellett. A honlapjuk alapján valamennyi médium székhelye London, annak is főként az északi Haringey és Hackney kerületei. A felsorolt számos adó, újság és híroldal arról árulkodik, hogy egy meglehetősen szervezett, sokoldalú információforrást biztosító kisebbség a londoni töröké, azonban a vidéki kisszámú szórványnak többségében csupán a nagyobb anyaországi médiumok jelentik az anyanyelvi tájékozódás lehetőségét.

Civil szervezeteik közül a Change Institute (2009) a kiemelendők között először az 1976-os alapítású, főleg családtámogatással és otthoni ápolással foglalkozó Török Ciprióta Közösségi Egyesületet (*Turkish Cypriot Community Association– TCCA*) hozza példának. Továbbá fontosnak tekinthető még a törökök integrációt segítő szervezetek közül az 1989-ig visszanyúló gyökerekkel rendelkező *Day-mer* vagy az 1999-től működő Dialógus Egyesület (*Dialogue Society*). A menekültügyre kiemelt figyelmet fordító Halkevi Török és Kurd Közösségi Központ (*Halkevi Turkish and Kurdish Community Centre*) is több, mint húsz éves szerveződés. A török ciprióta jótékonyági szervezetek közül a *Cyprian Care* és az 500 fős tagságot számláló *Turkish Cypriot Women's Project* jelenik meg még a

⁴¹ www.londonturkishtv.com

⁴² www.londraturkradyosu.com

⁴³ www.ingiltereturkradyosu.com

⁴⁴ www.londragazete.com

⁴⁵ www.olaygazete.co.uk

⁴⁶ www.avrupagazete.com

⁴⁷ www.habernewspaper.co.uk

⁴⁸ www.weeklyzaman.com

⁴⁹ www.bbc.co.uk/turkce

kutatásban. Érdekesség, hogy Londonon kívül, Bradfordban is működik egy kurd kulturális központ (*Kurdish Community Centre in Bradford*).

Az ernyőszervezetként működő Egyesült Királysági Török Szervezetek Szövetsége (*İngiltere Türk Dernekleri Federasyonu*; továbbiakban: ITDF) számos más szervezetet tömörít. Ezek között található a több kulturális egyesület mellett egy-egy üzletembereket, nőket, fiatalokat, tanárokat, bankárokat, de időseket képviselő szerveződés is. A legfontosabb közülük azonban a török diaszpóra és a többségi brit társadalom közeledését előremozdítani szándékozó *Turkish Forum UK*, de külön kiemelhető érdekességként, hogy a Nyugat-Trákiából (Görögország északkeleti része) érkezett török szórványnak is külön szervezete van, amely az Angliai Nyugat-Trákiai Törököket Támogató Szövetség (*İngiltere Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği*) nevet viseli⁵⁰.

A fenti kutatás (Change Institute 2009) azonban nem tér ki néhány említésre méltó, de az ITDF alá sem tartozó egyesületre, mint például az egyetemi hallgatókat tömörítő Cambridge Egyetemi Török Egyesület (*Cambridge University Turkish Society*)⁵¹, az értelmiségieket képviselő Brit Török Akadémisták Egyesülete (*Association of British Turkish Academics*)⁵² vagy a jogászok szervezete a Brit-Török Ügyvédek Egyesülete (*The British-Turkish Association of Lawyers*)⁵³. A brit és török értékek közvetítésére hivatott továbbá az Angol-Török Egyesület (*Anglo-Turkish Society*)⁵⁴, de érdekességként említhető, hogy a kisszámú leichesteri szórványnak is van alapítványi iskolája, az Anatóliai Kulturális és Oktatási Egyesület (*Anatolian Cultural and Educational Society*)⁵⁵, ahol többek között török nyelvkurzusokat is indítanak.

Összességében az élet számos területére kiterjedő komplex tevékenységi körrel jellemezhető civil struktúrával rendelkeznek a törökök az Egyesült Királyságban. Ez azt jelzi, hogy egy hagyományaikhoz és identitásukhoz ragaszkodó, összetartó közösségként vannak jelen az országban.

⁵⁰ <http://www.turkishfederation.org.uk/en/uyeler.asp>

⁵¹ www.cambridgeturkish.tumblr.com

⁵² www.abtanet.org.uk

⁵³ www.btla.org.uk

⁵⁴ www.angloturkishorganization.org.uk

⁵⁵ www.anatolia.org.uk

7. A Londonban élő törökajkúak társadalmi viszonyainak felmérése kérdőíves adatfelvétellel

A dolgozat témájául szolgáló népcsoport elsősorban az ország fővárosában koncentrálódik és ezzel párhuzamosan lényegesen kisebb nagyságrendű közösségeik élnek elsősorban a már az előző fejezetekben említett vidéki nagyvárosokban. Ezáltal célszerűnek ígérkezett, hogy a londoni törökajkú lakosság vizsgálatának kísérlete képezze jelen esettanulmány tárgyát. Ennek során a személyes adatokon kívül a migrációs attitűd, a nyelvhasználat, a munkaerőpiaci- és lakhatási körülmények, a vallási és egyéb közösségi (pl. szervezeti, politikai) aktivitás, valamint a médiahasználati szokások feltárása és némely esetben a már elvégzett hasonló vizsgálatok igazolása vagy cáfolása, valamint aktualizálása volt a cél. Mindez egy 2014-es⁵⁶ interneten történő kérdőíves felmérés kísérlete meg, amely azonban még nem tekinthető lezártnak, ugyanis kilátásban van egy további, összetettebb kutatás, tehát a dolgozat leadását követően is feltehetőleg továbbra is érkeznek majd releváns válaszok. Az adatgyűjtési időszak rövidege és a jövőbeni tervezett terepi empirikus tapasztalatszerzés a jelenlegi hiánya miatt a mostani eredmények nem tekinthetők reprezentatívnak, azok csupán tájékoztató jellegűek.

Az adatközlők elsősorban az internetes közösségi portálok felhasználói és az azokkal kapcsolatban álló személyek közül kerültek ki. Közülük a kapcsolódó, döntően török nyelvű közösségi csoportok tagjai képezték a megkérdezettek körülbelül 85-90%-át. Az adott csoport nagyfokú internetes és közösségi aktivitása mellett természetesen a célcsoport relatív könnyebb elérése és ezáltal megszólíthatósága is a választásuk mellett szólt. Rajtuk kívül a *Londrali*⁵⁷ török nyelvű londoni internetes hír- és civil portál olvasói között is terjesztésre került a szóban forgó kérdőív. A korábbi fejezetekben megemlített civilszervezetek és médiumok részéről bár mutatkozott az együttműködés jele, azonban a dolgozat írásáig tőlük még nem érkezett adatközlő. A sokféle csoport, és annak összesen több ezer tagjának közvetett, illetve mintegy 60 tagjának közvetlen felkeresése után a résztvevők csekély száma ellenére is alapvetően sikeresnek mondható a kérdőívezés tekintve, hogy az ilyen jellegű adatközlés a teljes érdektelenség kockázatát is magában hordozhatja.

⁵⁶ Az adatfelvétel időszaka 2014. október 18-tól kezdődött.

⁵⁷ www.londrali.com

A kérdőív kitöltésében szinte kizárólag a magasabban kvalifikáltak, illetve egyetemi tanulmányaikat jelenleg is folytatók vettek részt, így a kapott eredmények leginkább a jelenlegi és későbbi véleményformáló értelmiség attitűdjének elemzését teszi lehetővé. A minta ilyen módon relatív homogénnek tekinthető. A kérdőív maga elektronikus, anonim és döntő többségében félig zárt, egy- és többválaszos (pl. nyelvismeret, állampolgárság, identitás stb.) és többnyire direkt kérdéseken alapuló volt. A félig zárt kérdések magas arányát a közvetlen kapcsolat hiánya indokolta, ugyanis az internetes kérdőívekkel kapcsolatban jobban megjegyezhető, hogy a félig zárt kérdések viszonylagos irányítottsága miatt lényegesen több értékelhető és könnyebben mérhető válasz feltételezhető. A félig zárt kérdések azonban lehetőséget adtak a válaszadónak az egyéb kategóriák megadására is, ami különösen fontos a szenzitív és kevésbé mérhető kérdések esetén. A direkt kérdések szintén a mérhetőséget kívánták segíteni. A módszer mellett szól a kérdőív komplexitása is, ugyanis a legfeljebb 41 kérdés megválaszolása csak ekképpen realizálódhatott amellet is, hogy 11 kifejezetten opcionális, az előző válaszokból esetlegesen következő további kérdésként került megfogalmazásra. A skálák használatát a véleményvizsgálat értékelhetősége kívánta meg. A nyitott kérdések csupán magához a kérdőívhez fűzhető megjegyzésekben, kiegészítésekben jelentek meg, tehát az értékelés szempontjából nem hangsúlyosak. A teljesen önkéntes alapú közvetett kitöltés pedig biztosította a befolyástól mentes adatközlést.

A kérdőív összesen 41 kérdést tartalmazott, amelyeket az alábbi témakörökre lehet osztani:

- I. Személyes adatok (nem, kor, családi állapot stb.)
- II. Területi adatok és migrációs preferenciák
- III. Iskolázottság és nyelvhasználat
- IV. Munkaerőpiaci helyzet, lakhatási körülmények
- V. Vallási meggyőződés és attitűd-értékelések
- VI. Politikai- és civil szervezeti szerepvállalás, médiahasználati szokások

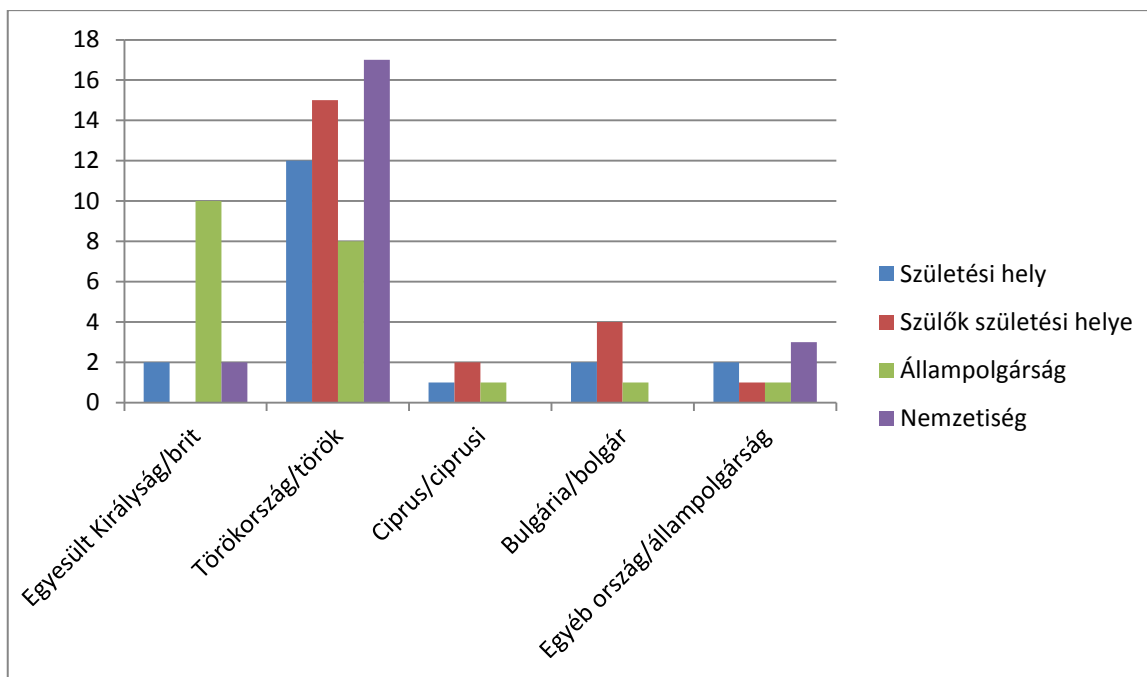
A lekérdezésig beérkezett 23 kérdőív közül a lakóhely szerinti szűrés alapján 19 volt értékelhető.

A személyes alapadatokat tekintve a kitöltők 53%-a férfi, míg 47%-a nő, tehát a nemek aránya kiegyenlítettnek mondható. A válaszadók 63%-a a 25-44-es korosztály tagja, 32%-a a 16-24-es korcsoportból került ki, míg 5% a 44-64 év közötti. Ezen adatok a Public Policy Research (2007) által közölt értékekkel összevetésben látható, hogy a 25-44-es korcsoport

mindkét esetben nagyarányú többségét adja a válaszadóknak. Ez önmagában még nem igazolja, de minden bizonnyal utalhat a munkaképes korú népesség érezhető felülreprezentáltságára a török közösségen belül, ami összefüggésben is áll a munkavállalással, mint a nemzetközi migrációnak egyik fő okával. A felmérésben eddig résztvevők 53%-a él házasságban, míg 37%-uk egyedülálló. Egy személy elváltként nyilatkozott, további egy kitöltő pedig egyéb kategóriába sorolta magát. A válaszadók zöme gyermektelen (63%), 21%-uknak egy, további 11%-ának két gyermeke van. Egy ötgyermekes kitöltő is akadt.

A Londonon belüli állandó lakóhelyükre vonatkozó kérdésre adott válaszokban azon felül, hogy a bevándorlási statisztikákban is kirajzolódó főbb kerületek itt is megjelennek, az arányszámok is hasonlóképpen viszonyulnak egymáshoz, de ezen kívül messzemenő következtetés levonására egyelőre nem lehetséges. Eszerint Haringey (4) után Enfield, Hackney és Weltham Forest (3-3) városrészeket jelölték meg legtöbben. 2-2 válaszadó Barnet, illetve Tower Hamlets városnegyedekben lakik. Egyéb kerületekben 4 válaszadó él életvitelszerűen. Itt kell megjegyezni, hogy ketten két kerületet is megadtak, ebből adódik az értékeknek a válaszadókhoz viszonyított magasabb összege.

A kitöltők állampolgárságára, nemzetiségére saját és szüleik születési helyére vonatkozó válaszok összegzése a 7. ábrán történt meg. Valamennyi kérdésre több válasz is adható volt, ebből adódik ismét, hogy a válaszadók száma és a megjelenített visszajelzések száma nem azonos.

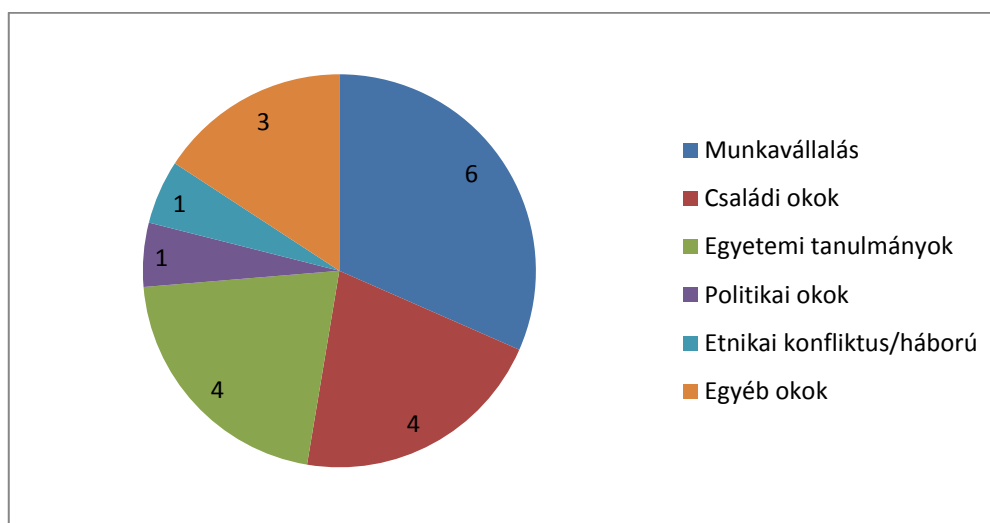

7. ábra. Az állampolgárságra, nemzetiségre, illetve a válaszadók és szüleik születési helye (összes válaszadó, fő). A kérdőívek alapján saját szerk.

Az ábra alapján elmondható, hogy a legtöbb kitöltő törökországi születésű, azonban a szülők születési helyeit nézve már a jelentékeny számú bulgáriai felmenő is említésre méltó. Az állampolgárság tekintetében az eddig beérkezett válaszok alapján valamivel magasabb a brit papírokkal rendelkezők aránya a török állampolgárokénál, ami már előrevetíti, hogy hosszabb ideje tartózkodhat egy jelentős részük a szigetországban. Az ehhez kapcsolódó kérdésre adott válaszok is ezt látszanak igazolni, ugyanis 32%-uk 20 évnél is régebb óta él az Egyesült Királyságban, 21%-uk pedig 10-20 éve. A nemzetiség vonatkozásában természetesen néhány kivételtől eltekintve töröknek vallották magukat a résztvevők. Érdekességgként megjegyezhető, hogy egyikük már inkább britként tekint magára, míg ketten a török mellett a kurd nemzethez való tartozásuk megjelölését is fontosnak tartották. Az egyéb országokat mindegyik kérdés esetében Hollandia és Azerbajdzsán⁵⁸ jelentik. Arra a kérdésre, hogy tervezik-e a más országokba való költözést, mindösszesen csak egy egyértelműen igenlő válasz érkezett. Ebben az esetben Törökország lett migrációs célországgént megjelölve. Viszonylag magas a bizonytalanok aránya (32%), akik közül néhányan potenciális célországokat is megneveztek, mint

⁵⁸ A főként Azerbajdzsánban és Iránban beszélt azeri nyelv elemeinek mintegy háromnegyede megegyezik a törökével, ami így a legközelebbi rokonnyelvének tekinthető.

Törökország, Németország és az Egyesült Államok. A vándorlás „push” faktorainak feltárására hivatott kérdésre adott eddigi válaszokat a 8. ábra összegzi.

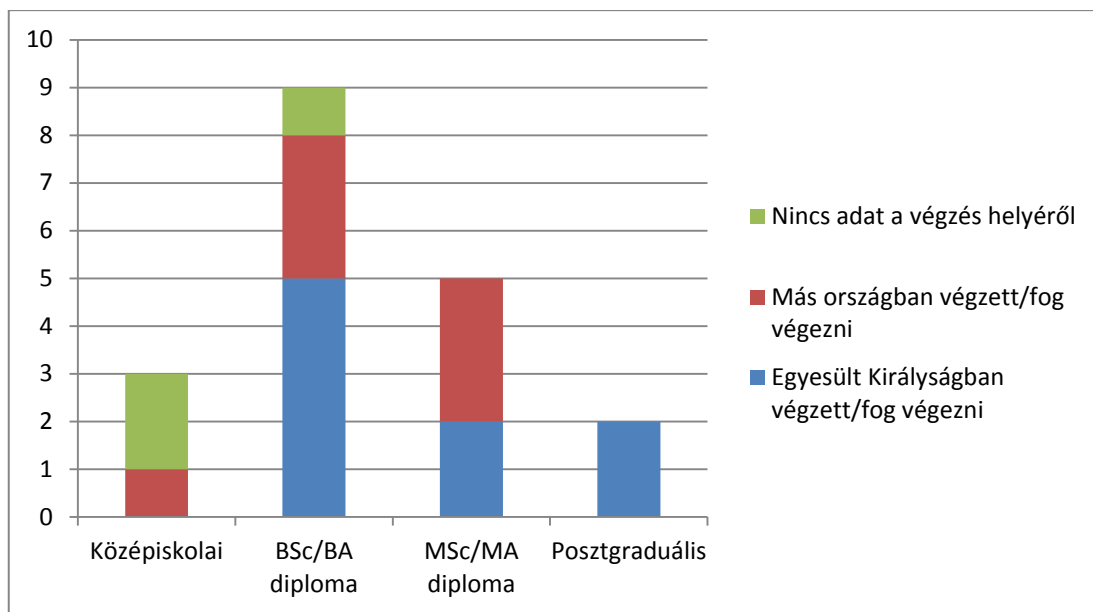

8. ábra. A különböző vándorlási okok (összes válaszadó, fő). A kérdőívek alapján saját szerk.

Ezeket vizsgálva egyelőre nem állapítható meg egyértelmű döntő tényező, inkább a motivációk sokféleségéről árulkodik a mellékelt ábra. A politikai és etnikai konfliktusra hivatkozó két válaszadó kurd nemzetiségű, ami utal a két nép közt régóta fennálló ellentétre.

A kérdőív kitér a válaszadók ismerősi körének Egyesült Királyságba tervezett esetleges bevándorlására is. Ezek alapján meglehetősen nagy számban (37%) ismernek olyat a felmérésben résztvevők, akik elsősorban Törökországból tervezik a kivándorlást. Ketten Ciprust, egy válaszadó pedig Azerbajdzsánt jelölte meg. Ugyancsak 37%-uknak több potenciális migráns is van az ismertségi körében. Egy résztvevőnek csak egy ilyen ismerőse van, míg egy fő nem jelölt meg származási országot.

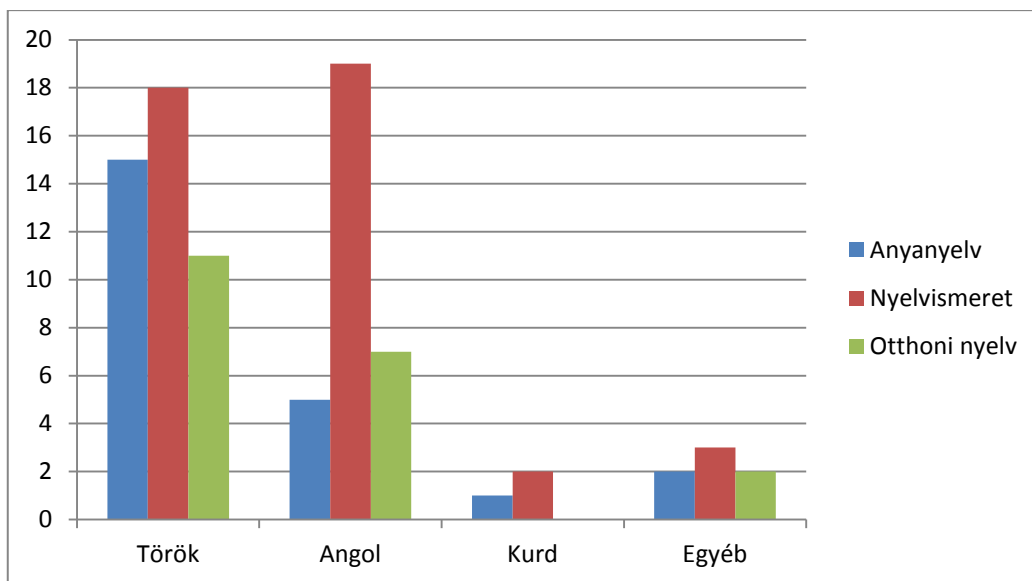
A már érintőlegesen említett iskolázottsági adatokat a 9. ábra foglalja össze.

9. ábra. A válaszadók iskolai végzettsége és abszolválásának helye (összes válaszadó, fő) . A kérdőívek alapján saját szerk.

A diagramon ábrázolt adatokkal kapcsolatban rögtön meg kell jegyezni, hogy azokkal ellentétben a valóságban a szakirodalmi források alapján magasabb arányú a középiskolai végzettségűek aránya a közösségen belül. Az általános iskolai vagy annál alacsonyabb végzettségűek, valamint a DLA/PhD fokozattal rendelkezők hiánya inkább azoknak a kis részarányára utalnak a kisszámú mintából eredően. A felmérésben résztvevő, zömében tehát diplomás személy mintegy fele (47%) folytatott az Egyesült Királyságban tanulmányokat, ami többek között az angol nyelvű felsőoktatás és az egyetemekre fokozottan jellemző multietnikus közeg miatt egyértelműen az integráció mellett hat. Az adathiányos válaszok esetében a többi válasz alapján feltételezhető, hogy a tanulmányaikat a szigetországban végzik ezen hallgatók.

A nyelvi szokásokkal kapcsolatban feltett kérdésekre érkezett válaszokat a 10. ábra szemlélteti. A válaszok száma eltér a felmérésben résztvevőkétől, ugyanis több válasz megjelölésére is mód volt valamennyi kérdés esetében.

10. ábra. A résztvevők nyelvhasználata (összes válaszadó, fő). A kérdőívek alapján saját szerk.

A diagramon látható, hogy valamennyi kitöltő rendelkezik angol nyelvi ismeretekkel, ami természetesen korrelál az iskolázottságra vonatkozó válaszokkal, tehát egy magasan képzett mintacsoport esetében ez reálisnak tekinthető. A többségi társadalomba integrált mintacsoport képét erősíti, hogy elég magas (37%) azok aránya, akik már angolul kommunikálnak otthon. Ebben természetesen a vegyes házasságoknak is közrejátszanak, hiszen többen erre a kérdésre is több választ adtak, ami erre enged következtetni. Ráadásul már többen az angolt is megemlítették, mint anyanyelvüket a török mellett. Az egyéb anyanyelveknél még az azeri és az arab, a nyelvismeretnél a holland, német és bolgár, míg az otthon használatos nyelvnél az azeri és érdekességként a magyar nyelvek is megjelentek.

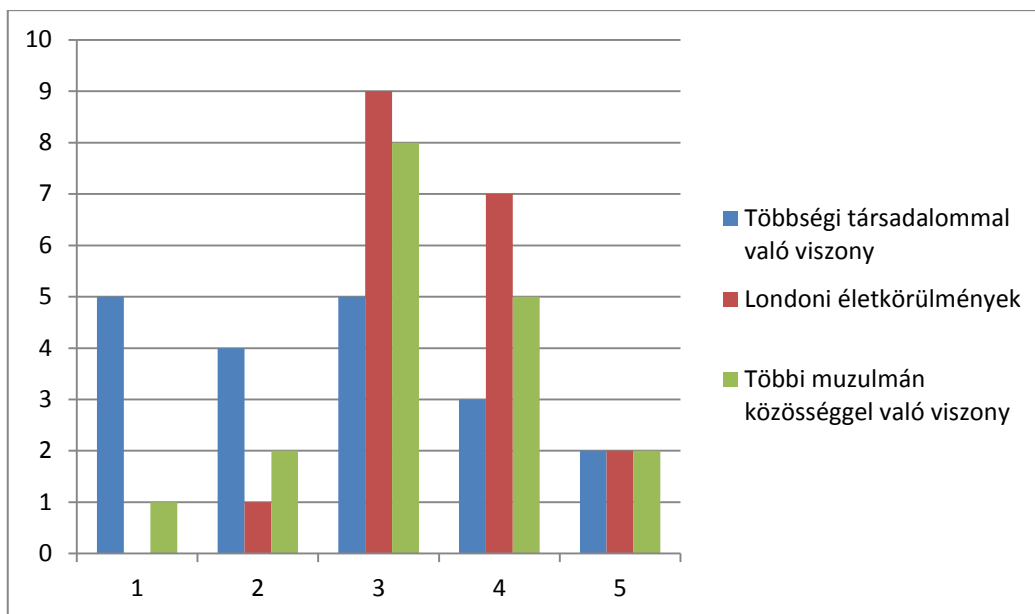
A munkaerőpiaci helyzetüket tekintve 63%-uknak van állandó munkahelye, 21%-uk inaktív, míg 16%-uk képezi a munkanélküliek táborát. A Public Policy Research (2007) hasonló adataival összevetésben magasabb az állást betöltők aránya, míg jóval alacsonyabb az inaktívoké, ami szintén a minta sajátosságára vezethető vissza. A munkakörhöz kötődő kérdésre valamennyi munkavállaló válaszolt, ám nem érkezett két azonos válasz. Összességében azonban mindösszesen hárman írtak diplomát igénylő pozíciót, ami a munkaerőpiac strukturális hibáin túl árulkodhat a migránsok nehezebb elhelyezkedési lehetőségeiről is.

Saját ingatlannal 37%-uk rendelkezik, akik közül minden arra választ adó rendszeresen hitelt törleszt valamely banknak. Ez az érték egybecseng a már hivatkozott tanulmány

(Public Policy Research 2007) 35%-os értékével és a mindösszesen 5% hitelmentes ingatlannal.

A vallással kapcsolatos kérdéseknél körülbelül felük (53%) vallotta magát az iszlám követőjének, 26%-uk nem vallásos, míg 21% nem kívánt válaszolni. A vallásosak közül az iszlám által előírt napi ötszöri imát egyik válaszadó sem tartja, csupán egyikük gyakorolja azt napi, míg ketten heti szinten. Ez mindösszesen arra enged következtetni, hogy az értelmiségiek körében egy vallásuk iránti csökkenő érdeklődés lehetségesnek látszik, de természetesen ezt a válaszolni nem akarók jelentősen befolyásolhatják. Amikor imára kerül a sor, akkor ezt felük otthon, felük pedig mecsetben vagy imaházban, tehát a közösség többi tagjával együtt teszi. Negyedük ritkán a vallási közösség számára önkéntes munkát is végez. Az arra válaszolók kétharmadát (pontosabban 63%) sosem érte vallási meggyőződésük miatt negatív megjegyzés vagy inzultus. Két válaszadót élete során egyszer érte hasonló, egy főt néha, további két főt gyakran zaklatnak bevallása szerint. Egy fő nem kívánt válaszolni. Következésképpen a hívők nagy része valószínűsíthetően nincs kitéve gyakori inzultálásoknak. Mindössze ketten válaszolták, hogy gondoltak már arra, hogy iszlám tanulmányokat folytassanak valamely egyetemen.

A többségi társadalom előítéletességéről alkotott véleményt, a londoni életkörülmények, továbbá a többi muzulmán közösséggel való viszony értékelését a 11. ábra mutatja be. Az 1-5-ig terjedő skálán a magasabb érték jelenti a pozitívabb véleményt. A válaszok egy ábrán történő szerepeltetését a szenzitívnek minősülő kérdések miatt nem feltétlenül az egymással való összefüggésük, inkább a hozzájuk rendelt azonos mérőszámok indokolják. A kisszámú válasz miatt a területi eltérések feltárása egyelőre nem lehetséges.

11. ábra. A társadalommal való viszony és a válaszadók életkörülményeinek személyes értékelése (összes válaszadó, fő). A kérdőívek alapján saját szerk.

A grafikonról kitűnik, hogy a többségi, tehát a brit társadalom a törökök szempontjából előítéletesebbnek hat, valamint ezzel párhuzamosan a muzulmán társadalom attitűdje valamelyest pozitívabb az adatközlők számára. A saját életkörülményeiket összességében inkább pozitívrá értékelik. Az ezek mögött megbújó okok feltárása további kutatás témájául szolgálhat.

A politikai aktivitást nézve legtöbbjük (42%) a török, további 21%-uk a brit közéleti eseményeket követi nyomon. A politikától távolmaradók aránya 26%. Egy kitöltő mindkét országot, míg egy személy más országok politikai eseményei iránt is érdeklődik. Egy párttag akadt a kitöltők között, egy fő pedig korábban volt tagja valamely szervezetnek. Többségük tehát érdeklődő, de nem aktívan politizáló lehet. Arra a kérdésre, hogy Törökországban kire szavaznának, legtöbben a kormányzó jobboldali *AKP* (Igazság és Fejlődés Pártja) mellett tennék le voksukat (32%), őket követik a baloldali *CHP* (21%) támogatói. A jobboldali radikális *MHP*-t és a többségében a kurdok által támogatott *BDP*-t csak 1-1 fő említette. Egyéb pártot (*HDP*) is csak egy személy írt. 16%-uk inkább nem venne részt a választásokon, 11% nem tudna választani, egy fő pedig nem nyilatkozott. A kis minta miatt az adatokból messzemenő következtetések levonására nincs lehetőség.

A médiahasználati szokásaikról elmondható, hogy egy kivételtől eltekintve valamennyiük követője egy vagy több török médiumnak. 63%-uk online hírportálon és egyéb internetes médiumból tájékozódik, 21%-uk a televízióból. Csupán egy válaszadó

jelölte meg kizárólag a nyomtatott médiát, egyikük pedig nem adott választ. Az említések számát nézve körükben a legnépszerűbbek az *Olay Gazete* (6), a *Londra Türk Televizyon* (3), a *Hürriyet* (3) és a *Londra Gazete* (2).

Civil szervezeteket csak hárman ismertek az adatközlők 16%-a ismer, rajtuk kívül csak egy fő tagja valamelyiknek, további egy személy pedig korábban volt tag. Az előbbi személy hat szervezetet is meg tudott nevezni, amelyek közül háromnak tagja is. Ettől eltekintve viszont alapvetően kis szegletét tehetik ki a közösségi ügyekben aktívan szerepet vállalók az egyesült királysági törököknek.

Következésképpen a zömében magasan iskolázott válaszdó munkakörülményei, ezáltal lakhatási körülményei is jobbnak tűnnek a korábban már közölt, heterogénebb mintavétel során nyert adatoknál szereplőkkel összevetésben. Nagyrészüket a munkaképes lakosság körébe tartozik, házasságban él, de gyermektelen. Lakóhelyük megegyezik a török állampolgárok kedvelt kerületeivel, azonban jelentékeny részük már rendelkezik brit papírokkal. Vannak köztük már az Egyesült Királyságban született, valamint szüleik közel harmada még Törökországon kívüli már országokban (elsősorban Bulgária és Ciprus) születtek. Az angol nyelv egyszerű ismeretén túl ennek a társadalmi rétegnek a közösségen belül valószínűsíthetően már olyannyira aktív a nyelvhasználata, hogy az otthoni kommunikációban is nagy (vagy esetenként szinte kizárólagos) szerephez jut az ország hivatalos nyelve. Kevésbé számítanak vallásosnak, a közéletet pedig bár sokan közülük követik, annak alakításától inkább távol maradnak. Civil szervezetekben is elenyésző arányban tevékenykednek és nagyrészüket napjaink információs trendjeinek megfelelően már az internetről tájékozódik.

A kérdőívezés összességében túlmutat az eddigi főleg médiahasználati, munkaerőpiaci, iskolázottsági és lakhatási körülményeket feltáró kutatásokon, azokat komplex rendszerben értelmezi. Azonban itt kell megjegyezni, hogy reményeim szerint a még értékelhető számú további beérkezett válasz tovább fogja segíteni a későbbi kutatás kiszélesítését. A válaszok beérkezésének határideje 2015. március 1. Az ismételt kiértékelésük tervek szerint ezután venné kezdetét.

Összefoglalás

Az Egyesült Királyságba már az 1930-as évektől települtek be ciprusi törökök, ám az első nagyobb bevándorlási hullám csak a második világháború utánra tehető. Az anyaországi törökök csak az 1980-as évektől követték őket, majd 1990-től már politikai menekültként számontartott kurdok is jelentékeny számban érkeztek az országba. A Törökország irányából az Egyesült Királyság felé történő migráció az utóbbi két évtizedben felerősödött, míg a ciprusiak számára egyre kevésbé kedvelt célországgá válik.

Koncentrációjukat vizsgálva egyértelműen London centrikusság figyelhető meg, azon belül is specifikusan néhány észak-londoni kerület (Enfield, Hackney, Haringey, Islington) említhető meg hangsúlyosan. Szórványban, legfeljebb ezres nagyságrendben néhány főváros környéki kis- és középváros (Waltham Cross, Slough, Luton) mellett a legnagyobb vidéki városokban (Birmingham, Manchester, Sheffield) találjuk még meg őket. A tendencia alapján valószínűsíthető, hogy a fenti városrészekben fognak letelepedni az elkövetkezendőkben is, tovább növelve ezzel a londoni muszlim kisebbségeken belüli szerepüket. A ciprusiak előreláthatólag kisebb arányt fognak képviselni a törökajkú népességen belül, míg a többi európai országból érkezett törökök becsült száma sem számottevő a törökországi bevándorlók nagyságrendjéhez képest.

Bár a nemek aránya kiegyenlített és igen fiatal társadalmi csoportról van szó, az ország piaci körülményeihez nem illeszkedő képzettség vagy egyenesen az iskolázatlanság miatt rosszak a kisebbség munkaerőpiaci mutatói és ebből kifolyólag a lakáskörülményeik is kifogásolhatóak. Ennek a hátránynak a leküzdése nagyrészt a második generációs bevándorlókra hárul, ugyanis az idősebb korosztályra jellemző, hogy általánosan kevésbé hajlandó átképezni magát, amellyel jelen esetben a versenyképtelen textilipari szakmák utáni új terület elsajátítását jelentené.

Politikailag kevésbé számítanak aktívnek akár más nagyobb muszlim közösséghez viszonyítva is. Néhány politikusuk ismertebb csupán, valamint egyes fővárosi kerületekben vannak képviselőik, politikai pártjuk pedig nincs. Ez utóbbi a listás szavazási lehetőségtől mentes angol választási rendszernek tudható be elsősorban. Vallási befolyásuk viszont a londoni muzulmánok között nagy, több vezető mecset is irányításuk alatt áll elsősorban a belvárostól északra, Hackneyben (például Suleymaniye mecset).

A kisebbségi média tekintetében jó helyzetben vannak a törökök, ugyanis az információszerzés valamennyi (televízió, rádió, nyomtatott sajtó, internet) típusának van töröknyelvű megfelelője az Egyesült Királyságban. A mai modern világ

infokommunikációs tendenciáihoz igazodva az internet szerepe itt is meghatározó, egy rádiójuk és egyetlen televíziójuk is interneten keresztül érhető el csupán, de legnagyobb újságjaik többsége internetes hírportálként és egyben az adott sajtótermék leglényegesebb médiafelületeként is funkcionál. Civil szervezetekben bővelkedő közösség a törököké, akik az élet számos területére kiterjesztették a közösségformálás ezen módját. A különböző kulturális és karitatív szervezeteken felül egyes szakmáknak (például tanárok, akadémikusok, üzletemberek stb.) és társadalmi csoportoknak (például fiatalok, nők, idősek) is mind vannak saját reprezentáns szervezeteik.

A dolgozatban számos lehetséges kutatási terület is felvázolásra került, ezek közül a leglényegesebbek a török kisebbség munkaerőpiaci helyzetének és iskolázottságának térbeli eltéréseinek feltárása, illetve a nyelvhasználati szokásaik vizsgálata, amire a kérdőívben feltett kérdések keresték a választ, ám a kisszámú adatközlő miatt azokból egyelőre tájékoztató jellegű információk leszűrésére volt csupán lehetőség, amik a dolgozatban bemutatásra is kerültek.

Irodalomjegyzék

Nyomtatott

- ATAY, T. 2010. Ethnicity within 'Ethnicity' among the Turkish-Speaking Immigrant in London. – Turkish Studies, 12, 1. pp. 123-138.
- BAJMÓCZI P. 2009. Általános etnikai- és vallásföldrajz. – JATE Press, Szeged. 118 p.
- BERTRAND G. 2007. Cypriots in Britain: Diaspora(s) committed to peace? – Turkish Studies, 5, 2. pp. 93-110.
- Change Insitute. 2009. The Turkish and Turkish Cypriot Muslim Community in England. – Communities and Local Government, London. 68 p.
- CORINNA, M. 2008. Európa: az ostromlott erőd. A bevándorlás fekete könyve. – Alexandra Kiadó, Pécs. 240 p.
- DÜVELL, F. 2010. Turkish Migration to the UK. – Centre on Migration, Policy and Society (COMPAS), Oxford. 13 p.
- ENELLI P. et al. 2005. Young Turks and Kurds. A set of 'invisible' disadvantaged groups. – York Publishing Serviced Ltd, York. 74 p.
- ERDEMİR, A. – VASTA, E. 2007. Differentiating irregularity and solidarity: Turkish immigrants at work in London. – ESRC Centre on Migration, Policy and Society, Oxford. 30 p.
- Greater London Authority. 2009. Turkish, Kurdish and Turkish Cypriot Communities in London. – Greater London Authority, London. 52 p.
- HÉRA G. – LIGETI G. 2005. Módszertan. A társadalmi jelenségek kutatása. – Osiris Kiadó, Budapest. pp. 234-237.
- KING, R. et al. 2008. 'Turks' in the UK: Problems of Definition and the Partial Relevance of Politics. – Journal of Immigrant & Refugee Studies, 6, 3. pp. 423-434.
- KÜÇÜKCAN, T. 1999. Politics of Ethnicity, Identity and Religion. Turkish Muslims in Britain – Ashgate Publishing Ltd, Hants, England. 284 p.
- KÜÇÜKCAN, T. 2004. The Making of Turkish-Muslim Diaspora in Britain: Religious Collective Identity in a Multicultural Public Sphere. – Journal of Muslim Minority Affairs, 24, 2. pp. 243-258.
- KÜÇÜKCAN, T. 2007. Bridging the European Union and Turkey: The Turkish Diaspora in Europe. –Insight Turkey, 9, 4. pp. 85-99.

- MIRZA, M. – SENTHILKUMARAN, A. – JA'FAR, Z. 2007. Living apart together. British Muslims and the paradox of multiculturalism. – Policy Exchange, London. 99 p.
- NIELSEN, J. szerk. 2009. Yearbook of Muslims in Europe. Volume 1. – Koninklijke Brill NV, Leiden, The Netherlands. 579 p.
- Open Society Institute. 2010. Muslims in Europe. A Report on 11 EU Cities. – Open Society Foundation, London-New York-Budapest. 346 p.
- PAP N. 2005. Törökország politikai földrajza. – In: PAP N. szerk. 2005. Ázsia politikai földrajza. Alexandra Kiadó, Pécs. pp. 229-254.
- PAULY, R. J. 2004. Islam in Europe. Integration or Marginalization? – Ashgate Publishing Limited, Aldershot, Hants. 34 p.
- PETE J. 2008. A vallások néhány politikai földrajzi aspektusa, típusa. – In: Reményi P. – Szebényi A. (szerk.) V. Magyar Politikai Földrajzi Konferencia – A nagy terek politikai földrajza. PTE-TTK Földrajzi Intézet, Pécs. pp. 279-289.
- Pew Research Center. 2011. The Future of the Global Muslim Population. Projections for 2010-2030. – Pew Research Center, Washington. 221 p.
- POKOL B. 2011. Európa végnapjai. A demográfiai összeroppanás következményei. – Kairosz Kiadó, Budapest. 210 p.
- Public Policy Research. 2007. Britain's immigrants. An economic profile. – Institute for Public Policy Research. 49 p.
- ROSTOVÁNYI ZS. 2008. Az európai muszlim közösségek differenciáltsága. Stratégiai kutatások: Kutatási jelentések: A Miniszterelnöki Hivatal és az MTA közötti megállapodás keretében végzett stratégiai kutatások főbb eredményei. 2007/2008. pp. 125-141.
- ROSTOVÁNYI ZS. szerk. 2010. Az iszlám Európában. Az európai muszlim közösségek differenciáltsága. – Aula Kiadó, Budapest. 488 p.
- TARÓSSY I. – GLIED V. – KESERŰ D. szerk. 2012. Új népvándorlás. Migráció a 21. században Afrika és Európa között. – Publikon Kiadó, Pécs. 294 p.

Internetes

<http://www.abtanet.org.uk>

<http://www.anatolia.org.uk>

<http://www.angloturkishorganization.org.uk>

<http://www.avrupagazete.com>

<http://www.bbc.co.uk/turkce>

<http://www.bbc.co.uk/whodoyouthinkyouare/past-stories/boris-johnson.shtml>

http://www.bbc.co.uk/religion/religions/islam/history/uk_1.shtml

<http://www.brin.ac.uk/figures/>

<http://www.btla.org.uk>

<http://www.cambridgeturkish.tumblr.com>

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html>

<http://www.data.worldbank.org/indicator/IT.NET.USER.P2>

<https://www.gov.uk/becoming-a-british-citizen>

<http://www.greekcypriotsinlondon.webs.com/locatingthecommunity.htm>

<http://www.habernewspaper.co.uk>

<http://www.hertsdirect.org/infobase/docs/pdfstore/BroxBME.pdf>

<http://www.ingiltereturkradyosu.com>

<http://www.londoncouncils.gov.uk/images/londoncouncils/boroughmap.gif>

<http://www.londonturkishtv.com>

<http://www.londragazete.com>

<http://www.londrali.com>

<http://www.londraturkradyosu.com>

<http://www.kabalyapi.com/image/galeri/big/glr200916616.jpg>

http://www.konda.com.tr/tr/raporlar/2006_09_KONDA_Toplumsal_Yapi.pdf

http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_wnvn003.html

http://www.migrationwatchuk.org/profile_council.php

http://www.masud.co.uk/ISLAM/bmh/BMH-IRO-london_mosques.htm

<http://www.nufussayimi.devplan.org/Census%202006.pdf>

<http://www.obv.org.uk/our-communities/parliamentarians-and-campaigners/peers/meral-hussein-ece>

<http://www.olaygazete.co.uk>

<http://www.origo.hu/gazdasag/gazdasag-plusz/20140423-a-magyar-lakaspiac-europai-osszehasonlitasban.html>

<http://www.rumicentre.org.uk/?tmlmstf=cat&id=1>

<http://www.theguardian.com/uk/2001/jul/22/race.world1>

<http://www.turkishfederation.org.uk/en/uyeler.asp>

<http://www.ukturkishislamictrust.co.uk/building-history.html>

http://www.web.archive.org/web/20110317102632/http://www.bnpreform2011.co.uk/?page_id=6

<http://www.weeklyzaman.com>

Köszönetnyilvánítás

Elsősorban a témavezetőmnek, Dr. Mészárosné Császár Zsuzsannának a Pécsi Tudományegyetem egyetemi docensének szeretnék köszönetet mondani folyamatos szakmai támogatásért, amellyel nem csak a dolgozat elkészültét, hanem személyes fejlődésemet is segítette és a mai napig segíti az egyetemi tanulmányaim során.

Szeretném továbbá megköszönni mindazoknak a londoni törököknek, akik részt vettek a kérdőív kitöltésében és ezáltal tevékenyen hozzájárultak a kutatás megvalósulásához.

Köszönetet mondok emellett szüleimnek, akik lehetővé tették az egyetemi tanulmányok folytatását, valamint mindvégig pozitív megerősítéssel szorgalmazták a tantervi kereteken túlmutató kutatómunkát. Végül, de nem utolsó sorban pedig páromnak köszönöm a maximális emberi és lelki támogatását, amely nélkül szintén nem jöhetett volna létre a dolgozat.

Mellékletek

Kérdőív

Turkish and Turkish Cypriot People in London

About the questionnaire

If you are of Turkish or Turkish Cypriot origin and living in any part of London I am honourable ask you to fill in this short questionnaire! It can be done in maximum 810 minutes as it mostly contains multiple choices or checkboxes. Please do not submit this form more than once! Please tell about it to your Turkishspeaking friends so that it will be more representative and will be able to describe your community better.

Filling in this questionnaire is absolutely voluntary and anonym.

Only questions marked with a red star are required for submitting the form.

About me

I am Marcell Farkas from the University of Pécs, Hungary where I am studying Geographer MSc. For my BSc thesis I have already done some researches in connection with the Turkish-speaking communities of the United Kingdom but now I am willing to have some exact information which I can analyse so that I would have a more accurate conclusion. My aim is to perform those results to the public on the National Scientific Youth Conference of Hungary so that a research on this topic will be first published in Hungarian.

For any additional information or question, please contact me via the following address: farkas.marcell92@gmail.com

I greatly appreciate your help in advance!

* Required

1. Gender *

Mark only one oval.

☐ Man ☐ Woman

2. Age *

Mark only one oval.

☐ 0-15 ☐ 16-24 ☐ 25-44 ☐ 45-64 ☐ 65-

3. Marital status *

Mark only one oval.

☐ Married ☐ Single ☐ Divorced ☐ Widowed ☐ Other:

4. How many children do you have? *

Mark only one oval.

☐ 0 ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ More than 5

5. Within London in which borough do you live permanently? *

Check all that apply.

☐ Enfield ☐ Haringey ☐ Hackney ☐ Islington ☐ Weltham Forest ☐ Barnet
☐ Croydon ☐ Lewisham ☐ Southwark ☐ Redbridge ☐ Other:

6. Where did you born? *

Mark only one oval.

☐ United Kingdom ☐ Turkey ☐ Cyprus ☐ Turkish Republic of Northern Cyprus
☐ Germany ☐ Bulgaria ☐ France ☐ The Netherlands ☐ Other:

7. Where did your parents born? *

Check all that apply.

☐ United Kingdom ☐ Turkey ☐ Cyprus ☐ Turkish Republic of Northern Cyprus
☐ Germany ☐ Bulgaria ☐ France ☐ The Netherlands ☐ No answer

8. Which citizenship(s) do you have? *

Check all that apply.

☐ British ☐ Turkish ☐ Cypriot ☐ Other:

9. Which nationality best describes your identity? *

Check all that apply.

☐ Turkish ☐ Cypriot ☐ Kurdish ☐ British ☐ Other:

10. How long have you been living in the United Kingdom? *

Mark only one oval.

☐ Less than 1 year. ☐ Between 1-3 years. ☐ Between 3-5 years.
☐ Between 5-10 years. ☐ Between 10-20 years. ☐ More than 20 years.

11. Are you planning to move to another country in the future? *

Mark only one oval.

☐ Yes ☐ No ☐ I don't know it yet.

12. If "Yes" please name the country!

Check all that apply.

☐ Turkey ☐ Cyprus ☐ France ☐ Germany ☐ Other:

13.Of which reason(s) did you choose to move to the United Kingdom? *
Check all that apply.

- ☐ Finding a job/profession. ☐ University studies. ☐ Other studies. ☐ Family reasons.
☐ Political reasons. ☐ War/ethnic conflict (in Turkey) ☐ War/ethnic conflict (in Cyprus)
☐ Other:

14.Do you know of any Turkish-speaking acquaintances who are planning to move to the United Kingdom? *
Mark only one oval.

- ☐ Yes, more than 1. ☐ Yes, just 1. ☐ No, none of them. ☐ I don't know

15.If "Yes" please name the country of their origin!
Check all that apply.

- ☐ Turkey ☐ Cyprus ☐ France ☐ Germany ☐ Other:

16.What kind of educational background do you have? *
Mark only one oval.

- ☐ Primary School ☐ Secondary School ☐ High school (BA, BSc etc.)
☐ University degree (MA, MSc etc.) ☐ Postgraduage ☐ PhD/DLA
☐ More than PhD/DLA

17.Is any of them reached in the United Kingdom? *
Mark only one oval.

- ☐ Yes ☐ No ☐ Still in progress ☐ Just thinking about it
☐ No, and I don't want to reach any in the UK

18.What is your native language? *
Check all that apply.

- ☐ English ☐ Turkish ☐ Kurdish ☐ Other:

19.Which language(s) do you speak? *
Check all that apply.

- ☐ English ☐ Turkish ☐ Kurdish ☐ German ☐ French ☐ Arabic ☐ Other:

20.Which language(s) do you usually use at home? *
Check all that apply.

- ☐ English ☐ Turkish ☐ Kurdish ☐ German ☐ French ☐ Arabic ☐ Other:

21. Do you have a job right now? *

Mark only one oval.

☐ Yes ☐ No ☐ No, I'm a student ☐ No, I'm retired

22. If "Yes" what is your profession?

23. Where do you live? *

Check all that apply.

☐ I own a house ☐ I own a flat ☐ I rent a flat ☐ I rent a house
☐ I live in a youth hostel ☐ Other:

24. If you own a real estate do you have to pay credit for it?

Mark only one oval.

☐ Yes ☐ No

25. Do you follow the islam religion? *

Mark only one oval.

☐ Yes ☐ No ☐ No answer

26. If "Yes" how often do you practise it?

Mark only one oval.

☐ Five times a day ☐ Daily but more than once ☐ Daily ☐ A few times in a week
☐ Weekly (mostly on Fridays) ☐ A few times in a month ☐ Monthly
☐ A few times in a year ☐ Yearly ☐ More rarely

27. Where do you practise it?

Check all that apply.

☐ In mosques ☐ At my workplace ☐ At home ☐ On the streets ☐ Other:

28. Do you help your local religious community with any kind of volunteer work?

Mark only one oval.

☐ Yes, in most of my free time ☐ Yes, quite often ☐ Yes, sometimes
☐ Yes but rarely ☐ No, not at all

29. Have you ever been insulted because of your religion?

Mark only one oval.

☐ Yes, it happens often ☐ Yes, sometimes

☐ Yes, it happened once ☐ No, never

30. Have you ever thought about learning Islamic Studies on a university?

Mark only one oval.

☐ Yes ☐ No ☐ I don't know

31. How prejudiced is the British society in your opinion? *

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
Not friendly			Very friendly	

32. How do you consider your life in London? *

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
Awful		Paradise		

33. How friendly are the other muslim communities to the Turkishspeaking people? *

Mark only one oval.

1	2	3	4	5
Not friendly		Very friendly		

34. Do you follow politics? *

Check all that apply.

☐ No, neither of them ☐ British politics ☐ Turkish politics ☐ Other:

35. Are you a member of any political party? *

Mark only one oval.

☐ No ☐ Yes ☐ Just used to ☐ Thinking about it ☐ No answer

36. If you can vote in Turkey which party will you choose? (optional)

Check all that apply.

☐ AKP (Adalet ve Kalkınma Partisi) ☐ CHP (Cumhuriyet Halk Partisi) ☐ MHP (Milliyetçi Hareket Partisi)

☐ BDP (Barış ve Demokrasi Partisi) ☐ HDP (Halkların Demokratik Partisi)
☐ I would better not vote ☐ I don't know ☐ Other:

37. Do you use any sort of Turkish media? *

Check all that apply.

☐ Online newsportals ☐ Other online media ☐ Television ☐ Radio
☐ Newspaper ☐ No, none of them ☐ Other:

38. Which of the following media have you already used?

Check all that apply.

☐ Londra Türk Televizyon ☐ Londra Türk Radyosu ☐ İngiltere Türk Radyosu
☐ Londra Gazete ☐ Olay Gazete ☐ Avrupa ☐ Haber ☐ Weekly Zaman
☐ BBC Türkçe ☐ Hürriyet ☐ Milliyet ☐ Other:

39. Do you know any Turkish civil organization in London? *

Mark only one oval.

☐ No ☐ Yes

40. If "Yes" please name that/those!

41. Are you a member of any of the Turkish civil organizations of London? *

Mark only one oval.

☐ No ☐ Yes ☐ No answer

42. If you want to add anything to your answers please write it/them here! (optional)

43. If you want to get further information in the future on the results of this research please write your email address here!

(optional)
